

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

**HABSBURSKÁ MONARCHIE V PADESÁTÝCH
A ŠEDESÁTÝCH LETECH 19. STOLETÍ Z POHLEDU
RUSKÉHO DOBOVÉHO TISKU**

Magdalena Novotná

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Michael Viktořík, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a použila jsem pouze podklady uvedené v seznamu.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu doc. PhDr. Michaelu Viktoříkovi, Ph.D. za ochotný a vlídný přístup a poskytnutí užitečných rad. Poděkování patří také paní docentce Jitce Komendové, paní profesorce Janě Burešové a dalším vyučujícím, kteří mi ochotně pomohli, když jsem se na ně obrátila s dotazem. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

OBSAH:

Úvod	5
1. Rusko v polovině 19. století	8
2. Vývoj ruské žurnalistiky	13
3. Prusko-rakouská válka	16
3.1. Golos	16
3.2 Moskovskie vedomosti	23
4. Rakousko-uherské vyrovnání	29
4.1 Moskovskie vedomosti	29
4.2 Sankt-Peterburgskie vedomosti	32
5. Další zmínky o habsburské monarchii	40
Závěr	46
Seznam použitých pramenů a literatury	50
Resumé	53

ÚVOD

Tato bakalářská práce se bude věnovat reflexi obsahu vybraných ruských periodik z 2. poloviny 19. století. Bude zaměřena na to, co je v těchto novinách napsáno ve spojitosti s habsburskou monarchií, ať už se jedná o politické, ekonomické, kulturní či jiné reálie. Cílem práce je zjistit, jak tehdy bylo na habsburskou monarchii v ruském tisku nahlíženo.

Výzkum bude zaměřen na to, o jakých tématech, událostech nebo lidech se ve spojitosti s habsburskou monarchií v carském Rusku psalo, zda převládala spíše politická, kulturní či jiná témata a jak široká byla jejich škála. Bude prozkoumáno, jestli ruští publicisté reagovali na různé více či méně významné politické události, jaké měli povědomí o „našich“ politicích, spisovatelích, umělcích a dalších osobnostech, jestli se zabývali otázkou nacionalismu a slovanské vzájemnosti či jestli rozebírali stav rakouské ekonomiky, vojska apod.

Jako pramen tomuto výzkumu poslouží zdigitalizované originální výtisky tří ruských novin z 2. poloviny 19. století, které jsou dostupné on-line. Snahou bylo vybrat periodika, která patřila ve své době k nejčtenějším. Zároveň bylo cílem, aby byl reprezentován jak liberální, tak konzervativní proud a aby byla zastoupena produkce obou „hlavních měst“ Ruského impéria.

Analýze bude podrobena nejstarší ruské periodikum *Sankt-Peterburgskie vedomosti* – literární, vědecké a politické noviny, které byly vydávány od roku 1728 do roku 1914. Jeho publicisté byli ve zkoumaném období převážně liberálové a v menší míře demokraté. Z 2. poloviny 19. století jsou přístupné jsou jeho výtisky z padesátých let a let 1867 a 1899. Dále budou výzkumu podrobeny petrohradské liberálně laděné politické a literární noviny *Golos* vydávané v letech 1863–1883, k dispozici jsou čísla z let 1863–1877. Konzervativní proud bude zastoupen novinami Moskevské univerzity *Moskovskie vedomosti*, které byly vydávány v letech 1756–1917. Přístupná jsou čísla z let 1863–1869 a z počátku sedmdesátých let.

Výzkum měl být proveden také s novinami *Novoje vremja* a *Russkie vedomosti*, a s časopisy *Russkij vestnik*, *Russkoje slovo*, *Vestnik Jevropy* a *Otečestvennyje zapiski*. V průběhu výzkumu však přestaly být tyto tituly přístupné na internetu, nebo byla k dispozici pouze čísla nezapadající do zkoumaného období. Došlo tedy ke zúžení vzorku pouze na zmíněné troje noviny, což umožnilo provést podrobnější analýzu než v původně zamýšleném počtu. Také zkoumané období se muselo kvůli nedostupnosti pramenů z celé poloviny století omezit na padesátá a šedesátá léta.

Tiskoviny lze analyzovat ve třech rovinách, a to z hlediska společenského kontextu, z hlediska formátu a z hlediska obsahu.¹ Tento výzkum bude zaměřen především na obsahovou analýzu, která bude provedena kombinací hermeneutické a kvantitativní analýzy.² Práce se tedy bude zajímat nejen o spektrum témat, o kterých ruské noviny ve spojitosti s Rakouskem psaly, a o frekvenci jejich výskytu. Bude se taky zabývat např. tím, jaké zaujímala jednotlivá periodika k určité problematice stanovisko. Pro zajímavost si můžeme všimnout také vizuální podoby, grafiky a formátu jednotlivých periodik.

Pro pochopení významu obsahu periodik je dobré znát společenský kontext, ve kterém periodikum fungovalo. Práce se proto bude zabývat tím, jaká situace panovala v Rusku v době, kdy byly vydávány zkoumané noviny. Snahou bude zjistit, v jakých podmínkách autoři textů pracovali, jakými událostmi a myšlenkovými směry mohli být ovlivněni a jakému politickému systému a cenzuře jejich práce podléhala.

K tomuto účelu budou využity odborné publikace, mezi které patří *Dějiny Ruska* od Milana Švankmajera a kolektivu a jejich nové vydání zpracované mladší generací historiků, *Ruský*

¹ VELLA, Stephan a kol.: *Reading Primary Sources: The Interpretation of Texts from Nineteenth and Twentieth Century History*. London 2009, s. 198. Více v: ČECHUROVÁ, Jana – RANDÁK, Jan: *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha 2014.

² Více v: SCHULZ, Winfried – KLENER, Pavel (ed.): *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. vyd. Praha 2004, s. 29-31.

panslavismus od Radomíra Vlčka nebo studie T. G. Masaryka *Rusko a Evropa*. Na otázku, v jakém stavu se nacházela tamní žurnalistika, odpoví kniha Jiřího Honzíka a Radegasta Parolka *Ruská literatura 19. století*, knihy o vývoji ruské žurnalistiky od Marie Kozlova a Borise Jesina a další literatura. Bude nastíněno i historické pozadí habsburské monarchie v tomto období, hlavně co se týče témat, která budou v periodících zmíněna.

Přímo na reflexi habsburské monarchie v Rusku ve 2. polovině 19. století se dosud žádná práce hloubkově nezaměřovala. Prostudovaná odborná literatura se o ruském tisku a jeho obsahu zmiňovala hlavně v souvislosti s dějinami, kulturou a filozofií Ruska. Kvalifikační práce z českého prostředí zaměřené na reflexi ruského tisku se zabývají především obdobím 20. a 21. století.

Práce bude strukturována do pěti kapitol. První dvě kapitoly se budou věnovat historicko-společenskému kontextu. Dále bude práce zaměřena na reflexi historicky významných událostí spojených s Rakouskem. Vzhledem ke stavu žurnalistiky a dostupnosti pramenů přichází nejvíce v úvahu prusko-rakouská válka a rakousko-uherské vyrovnání. Analýza bude zaměřena na to, o čem všem se v souvislosti s událostí noviny zmiňují a jak situaci hodnotí. Pro srovnání bude prozkoumáno vždy jedno médium liberálních a konzervativních žurnalistů.

Protože se tento výzkum nezaměřuje jen na politické dějiny, budou v poslední kapitole shrnuty také další reálie, které se v souvislosti s habsburskou monarchií v ruském tisku během padesátých a šedesátých let objevují. Nebude se jednat o hloubkovou analýzu určitého tématu ani o ucelený přehled všech zmínek o Rakouském císařství, ale o ukázkou pro představu, jak podrobně bylo v Rusku Rakousko reflektováno.

1. RUSKO V POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Ruské smýšlení celého 19. století je charakteristické touhou po svobodě, sociální spravedlnosti, revoluci a pokroku na straně jedné, a uvědomování si všech stinných stránek světového pokroku, revolucí a výdobytků civilizace na straně druhé.³

Roku 1825 usedl na ruský císařský trůn Mikuláš I.⁴ Jeho vláda se vyznačovala tuhým absolutismem a strachem z revolucí. Byl zastáncem myšlenky, že mu jeho svrchovaná moc byla dána od Boha, a proto je legální.⁵ Během jeho vlády se zhoršovaly ruské vztahy s Francií a Velkou Británií a došlo k postupnému poklesu prestiže a mezinárodního postavení Ruského impéria.⁶

Předešlá ruská orientace na Francii se přesunula jak po stránce jazykové, tak i filozofické na Německo a jeho idealismus a později materialismus.⁷ Filozofické debaty probíhaly v petrohradských a moskevských salonech. Vznikaly zde kroužky, kde se pod hrozbou represí setkávali spisovatelé a filozofové často rozdílných názorů.⁸

Opozici vůči oficiální státní ideologii tvořili západníci a slavjanofilové. Obě tyto skupiny řešily otázku osudu Ruska a jeho postavení v Evropě. Podle slavjanofilů se Rusko obnoví, pokud naváže na své tradice, zvyky a pravoslaví.⁹ Západníci naopak viděli pokrok ve spojení se západní civilizací. Byla to nejednotná skupina bez společné ideologie, jejíž členové byli

³ BERDJAJEV, Nikolaj Aleksandrovič: *Ruská idea: základní otázky ruského myšlení 19. a počátku 20. století*. Praha 2003, s. 34-45.

⁴ PEČENKA, Marek – LITERA, Bohuslav: *Dějiny Ruska v datech*. Praha 2011, s. 126.

⁵ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 82-83.

⁶ ŠVANKMAJER, Milan a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2008, s. 253.

⁷ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 89.

⁸ VYDRA, Zbyněk a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2017, s. 196.

⁹ PAROLEK, Radegast a kol.: *Ruská literatura 19. století*. Praha 1987, s. 51.

liberálové i radikální socialisté. K západníkům jsou řazeni např. žurnalisté Vissarion Bělinský a Alexandr Gercen.¹⁰

Mikuláš potlačoval vzdělanost a filozofické smýšlení. Omezil výuku filozofie na univerzitách a nahradil ji teologií. Oporou jeho moci byla pravoslavná církev, podle které měli poddaní pokorně sloužit carovi.¹¹ Práce spisovatelů a žurnalistů byla silně omezena systémem cenzury, který byl ještě více utužen v revolučním roce 1848.¹²

Car v reakci na evropské revoluce potlačil hnutí v pobaltských zemích a vojensky vypomohl s povstáním v podunajských knížectvích a Uhrách. Kromě strachu z šíření revolučních myšlenek ho k tomu vedla i snaha upevnit vztahy s Habsburskou monarchií. Uherskou intervenci odsoudily evropské mocnosti i ruští demokraté.¹³ Také čeští austroslavisté varovali před nebezpečím ruského carismu, který by mohl ohrozit snahy o národní suverenitu. Rusko se dostalo do politické izolace, kterou oficiální propaganda vykládala jako strach Evropy z mocného impéria.

Mikuláš se snažil distanc prolomit pomocí šíření myšlenky slovanské vzájemnosti, která se do Ruska dostala už dříve vlivem obrození západoslovanských a jihoslovanských národů.¹⁴ Po roce 1848 se panslavistické ideje začaly stále více slučovat s oficiální politikou impéria, a vyvíjely se směrem k panrusismu požadujícímu sjednocení Slovanů pod vládou ruského cara.¹⁵ Panslavismus se stal nástrojem mocenské politiky, který měl Ruské impérium sblížit s malými slovanskými národy a poštvat je proti jejich utlačovatelům.

¹⁰ PIPES, Richard: *Rusko za starého režimu*. Praha 2004, s. 327; PAROLEK, Radegast a kol.: *Ruská literatura 19. století*. Praha 1987, s. 51.

¹¹ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 85-87.

¹² MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 87-88.

¹³ ŠVANKMAJER, Milan a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2008, s. 254.

¹⁴ VLČEK, Radomír: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. Praha 2002, s. 117-118; MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 90.

¹⁵ ŠVANKMAJER, Milan a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2008, s. 273.

Ve skutečnosti ale tak silný nebyl – malé slovanské národy chápaly panslavismus především jako jednotu kulturní a bojovaly samy za sebe. Proto byl například český panslavismus v polovině 19. století vytlačen austroslavismem.¹⁶ Na rozdíl od abstraktní ideje slovanské vzájemnosti byl austroslavismus konkrétním politickým programem požadujícím federalizaci Rakouska.¹⁷

Protože Rusko potřebovalo posílit své mezinárodní postavení, vyprovokovalo v roce 1853 válku s Tureckem, na jehož stranu se postavila Velká Británie a Francie. K Ruské porážce v tzv. krymské válce přispěla zaostalost hospodářství i armády a také neutralita Rakouska.¹⁸ Nevděk Habsburků za pomoc s potlačením revoluce vnímal Mikuláš jako zradu, což přispělo k jeho úmrtí v březnu 1855.¹⁹

Mezinárodní postavení Ruského impéria po válce ještě více upadlo. Už nebylo možné ignorovat vnitřní problémy říše.²⁰ Mikulášův nástupce Alexandr II. se tedy rozhodl přistoupit k velkým reformám. Nezavedl sice konstituci, ale zreformoval administrativu a roku 1861 zrušil nevolnictví. K tomu ho přivedlo nejen volání humanistů, ale také četná povstání a hospodářská neefektivita tohoto systému.²¹ Všechny jeho reformy však byly podle Masaryka polovičaté a nepovedlo se jim zažehnat agrární krizi ani zlomit starý řád a moc byrokracie.²²

Alexandr II. se po zkušenostech z Krymské války zaměřoval na expanzi na východ a příliš nezasahoval do evropských záležitostí. V konfliktech Rakouska s Itálií a Pruskem

¹⁶ HOJDA, Zdeněk – OTTLOVÁ, Marta – PRAHL, Roman (ed.): *"Slavme slavně slávu Slávův slavných": slovanství a česká kultura 19. století*. Praha 2006, s. 11-16; více k tématu v: PALACKÝ, F.: *Idea státu rakouského*. Olomouc 2002.

¹⁷ HLAVAČKA, Milan: *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. Praha 2014, s. 300.

¹⁸ DRŠKA, Václav a kol.: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*. Praha 1994, s. 156;

ŠVANKMAJER, Milan a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2008, s. 255.

¹⁹ PEČENKA, Marek – LITERA, Bohuslav: *Dějiny Ruska v datech*. Praha 2011, s. 138; URBAN, Otto: *František Josef I.* Praha 1999, s. 52-53.

²⁰ ŠVANKMAJER, Milan a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2008, s. 256.

²¹ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 103 a 104.

²² Tamtéž, s. 108 a 110.

a v prusko-francouzské válce zachovalo Rusko neutralitu. Počátkem sedmdesátých let Rusko uzavřelo alianci s Německem a Rakouskem-Uherskem, která byla ale slabá a brzy se rozpadla.²³ V letech 1877–1878 vedlo Rusko vítěznou válku s Tureckem.²⁴

Roku 1863 vypuklo polské povstání, které se rozpadlo během jara 1864. Povstalci byli krutě potrestáni a v Kongresovce byla ve snaze zabránit dalším povstáním asimilací Poláků přikázána násilná rusifikace, která byla koncem šedesátých let rozšířena do Pobaltí.²⁵ V roce 1867 se pořádala pouť Slovanů do Moskvy, která měla prohloubit sblížení ostatních slovanských národů s Rusy. Poláci se této výpravy nezúčastnili.²⁶

Částečné uvolnění v šedesátých letech probudilo zejména ruskou inteligenci k reformnímu hnutí.²⁷ Už od čtyřicátých let se v Rusku utvářel směr revoluční demokracie, jehož stoupenci usilovali o odstranění absolutismu a nevolnictví prostřednictvím lidové revoluce.²⁸ V šedesátých letech vznikl radikální směr ruských realistů, tzv. nihilistů.²⁹ Dalšími reprezentanty proticarské opozice byli socialisté a anarchisté. Souhrnně jsou ruští revolucionáři nazýváni narodniky.³⁰ Významným domácím revolucionářem byl Nikolaj Černyševskij, v exilu hlásali radikální myšlenky Michail Bakunin a Alexandr Gercen, který v Londýně vydával týdeník *Kolokol*.³¹

²³ DRŠKA, Václav a kol.: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648-1914*. Praha 1994, s. 176; VYDRA, Zbyněk a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2017, s. 220-223.

²⁴ AJRAPETOV, Oleg: *Vněšnjaja politika Rossijskoj imperii 1801–1914*. Moskva 2006, s. 112.

²⁵ VYDRA, Zbyněk a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2017, s. 218; MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 115.

²⁶ HOJDA, Zdeněk – OTTLOVÁ, Marta – PRAHL, Roman (ed.): *"Slavme slavně slávu Slávov slavných": slovanství a česká kultura 19. století*. Praha 2006, s. 53.

²⁷ ŠVANKMAJER, Milan a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2008, s. 271.

²⁸ PAROLEK, Radegast a kol.: *Ruská literatura 19. století*. Praha 1987, s. 51 a 52.

²⁹ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 2. Praha 1996, s. 46; PEČENKA, Marek – LITERA, Bohuslav: *Dějiny Ruska v datech*. Praha 2011, s. 151.

³⁰ ŠVANKMAJER, Milan a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2008, s. 272.

³¹ VYDRA, Zbyněk a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2017, s. 226-227.

Proti reformám vystupovalo konzervativní křídlo, mezi jehož hlavní mluvčí patřil žurnalista Michail Katkov. Od 2. poloviny šedesátých let reformy ustávaly v souvislosti se smrtí careviče Mikuláše a neúspěšným atentátem na cara.³²

Počátkem sedmdesátých let začali narodníci ve snaze rozšířit své myšlenky na venkov provozovat tzv. „chození mezi lid“. ³³ Roku 1876 vznikla revoluční organizace Zemlja i volja. Ta se rozštěpila na stranu Čornyj pereděl, která se zaměřovala na propagandu mezi dělníky, a teroristickou stranu Narodnaja volja.³⁴ 13. března 1881 byl narodovolci po několika nepovedených předešlých pokusech spáchán úspěšný atentát na cara Alexandra II.³⁵

³² Tamtéž, s. 224-225.

³³ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 114.

³⁴ Tamtéž, s. 116-117.

³⁵ PEČENKA, Marek – LITERA, Bohuslav: *Dějiny Ruska v datech*. Praha 2011, s. 155.

2. VÝVOJ RUSKÉ ŽURNALISTIKY

Žurnalistika vznikla v Rusku počátkem 18. století na příkaz Petra I. Měla sloužit k propagandě a poučení o reformách tohoto panovníka. Ruská feudální společnost v tuto dobu nebyla na takové úrovni, aby vyžadovala pravidelný přísun informací, ani ruští učenci ještě nepocítili potřebu vydávat svůj časopis. Proto byly první noviny založeny „shora“.³⁶

Jednalo se o noviny *Vedomosti*, které se začaly vydávat za osobní účasti cara Petra koncem roku 1702. Na rozdíl od prvních evropských titulů měly ty ruské méně komerční charakter, protože sloužily především jako orgán vládní moci. Roku 1728 je nahradily *Sankt-peterburgskie vedomosti*, vydávané akademií věd. V padesátých letech začaly být z iniciativy Michaila Lomonosova vydávány také *Moskovskie vedomosti*.³⁷

Dalšímu rozvoji publicistiky v Rusku bránila většinová negramotnost obyvatel, technické nedostatky, problémy s transportem, orientace ekonomiky na samozásobitelské zemědělství a další problémy. Koncem 18. století bylo také nemožné informovat o tom, co se děje, obzvláště o revolučních událostech v zahraničí. Proto se tisk věnoval především literárním dílům a jejich kritice, a více než noviny se těšily oblibě literární časopisy, tzv. „tolstye žurnaly“, které převzaly funkci novin, literárních sborníků i encyklopedií.³⁸

S příchodem nového století a nástupem Alexandra I. na trůn došlo k uvolnění poměrů ve společnosti a tisk získal trochu větší svobodu. Bylo založeno spousta nových titulů, a to už nejen v Petrohradě a v Moskvě. Vydávání novin se stalo koníčkem šlechtických intelektuálů.³⁹

³⁶ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000. Vopros 1: Vozniknovenie i razvitie žurnalistiki v XVIII v. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_02 [cit. 18. 2. 2023].

³⁷ JESIN, Boris: *Istorija ruskoy žurnalistiki (1703-1917)*. Moskva 2000, s. 9-11.

³⁸ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 2: Gazetnoe delo v Rossii v XVIII v. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_03 [cit. 18. 2. 2023].

³⁹ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 4: Žurnalistika načala XIX v. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_05 [cit. 19. 2. 2023].

Po povstání děkabristů v roce 1825 byl vytvořen nový propracovaný systém cenzury. Bylo zakázáno komentovat carskou politiku.⁴⁰ Mezi nejvýznamnější časopisy ze třicátých let patří *Sovremennik* A. S. Puškina. Ačkoliv Puškin toužil psát o společensko-politických tématech, kvůli podmínkám cenzury byl *Sovremennik* čistě literární.⁴¹

Literární kritika a publicistika vůbec měla v Rusku za úkol propagovat nové ideje a popularizovat filozofii.⁴² Jedinečným jevem byla ve světovém měřítku kritika ruských revolučních demokratů. Je to způsobeno tím, že zde literatura musela nahrazovat mnohé formy společenského života potlačované režimem.⁴³

Jeden z nejvýznamnějších kritiků, který „se bouřil v žurnálech, protože se nemohl bouřit na náměstí“, byl Vissarion Bělinskij.⁴⁴ Zasloužil se o značný rozvoj ruské žurnalistiky ve čtyřicátých letech.⁴⁵ Řídil časopisy *Sovremennik* a *Otečestvennyje Zapiski*, které patřily v tuto dobu k nejvýznamnějším.

Rokem 1848, kdy proběhlo v Evropě několik revolucí, nastalo ruské literatuře a žurnalistice „temné sedmiletí“. Byla založena tzv. Buturlinská komise, která měla za úkol cenzurovat periodika. Literární produkce byla podrobena přísné kontrole, a někteří spisovatelé byli posláni do vyhnanství.⁴⁶ Došlo k úpadku literární kritiky. Vystřídal ji fejeton a vědecká pojednání, která byla nezajímavá pro veřejnost. Na vrcholu byly noviny *Severnaja pčela*, které měly výjimečné

⁴⁰ KOZLOVA, Marija: *Istorija otečestvennyh sredstv massovoj informacii*. Uľjanovsk 2000, Vopros 4: Žurnalistika načala XIX V. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_05 [cit. 20. 2. 2023].

⁴¹ JESIN, Boris: *Istorija russkoj žurnalistiki (1703-1917)*. Moskva 2000, s. 24.

⁴² MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 96.

⁴³ PAROLEK, Radegast a kol.: *Ruská literatura 19. století*. Praha 1987, s. 61.

⁴⁴ PAROLEK, Radegast a kol.: *Ruská literatura 19. století*. Praha 1987, s. 61-62.

⁴⁵ JESIN, Boris: *Istorija russkoj žurnalistiki (1703-1917)*. Moskva 2000, s. 27-28.

⁴⁶ KOZLOVA, Marija: *Istorija otečestvennyh sredstv massovoj informacii*. Uľjanovsk 2000, Vopros 6: Žurnalistika 50-60 -ch GG. XIX V. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_07 [cit. 29. 2. 2023]; PAROLEK, Radegast a kol.: *Ruská literatura 19. století*. Praha 1987, s. 52.

postavení a mohly tisknout i politické informace. Během padesátých let také znovu nabraly na popularitě *Sankt-Peterburgskie vedomosti*.⁴⁷

S koncem krymské války přišlo uvolnění cenzury a oživení žurnalistiky. Noviny mohly znovu psát o vnitřní i zahraniční ruské politice a bylo založeno několik nových titulů. Dohled nad spisovateli a novináři se zmírnil, ale každé noviny měly povinnost opatřit si preventivní cenzuru. V módě byly „tolstyje žurnály“.⁴⁸

Koncem padesátých let se noviny staly bojištěm intelektuálů za sociální a ekonomické reformy. Revoluční demokraté na společnost působili především prostřednictvím časopisů *Sovremennik* a *Russkoe slovo*.⁴⁹ Roku 1865 byl vydán nový zákon, který zrušil preventivní cenzuru pro noviny vydávané v Moskvě a Petrohradu. O rok později však byly v reakci na atentát na cara časopisy *Sovremennik* a *Russkoe slovo* zakázány.⁵⁰ Jejich redaktoři Nekrasov a Blagosvětov se rozhodli pronajmout si *Otečestvennye zapiski*, které se staly nejlepším z demokratických časopisů.⁵¹

Liberálně-buržoazní křídlo reprezentovaly v sedmdesátých a osmdesátých letech tituly *Sankt-Peterburgskie vedomosti*, *Golos*, *Russkie vedomosti* a znovu založený *Vestnik Evropy*. Konzervativní monarchisté publikovali v časopise *Russkij vestnik* a novinách *Moskovskie vedomosti* a *Novoe vremja*. Vycházely také nelegální tiskoviny revolucionářů. Mezi nejznámější patří *Zemlja i volja* a *Narodnaja volja*, které vydávaly stejnojmenné organizace.⁵²

⁴⁷ VYDRA, Zbyněk a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2017, s. 197; KOZLOVA, Marija: *Istorija otečestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 6: Žurnalistika 50-60 -ch GG. XIX V. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_07 [cit. 29. 2. 2023]

⁴⁸ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995; PIPES, Richard: *Rusko za starého režimu*. Praha 2004, s. 322.

⁴⁹ JESIN, Boris: *Istorija russkoj žurnalistiki (1703-1917)*. Moskva 2000, s. 38-44.

⁵⁰ JESIN, Boris: *Istorija russkoj žurnalistiki (1703-1917)*. Moskva 2000, s. 49.

⁵¹ KOZLOVA, Marija: *Istorija otečestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 7: Žurnalistika konca XIX V. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_08 [cit. 20. 3. 2023]

⁵² Tamtéž.

3. PRUSKO-RAKOUSKÁ VÁLKA

3.1. Golos

Golos byly jedny z ruských liberálně-buržoazních novin.⁵³ O zbrojení Rakouska, Pruska a jejich spojenců pojednávají nejprve v rámci zahraniční rubriky, objevují se o něm zmínky i v telegramech z Vídně a německých států. Od začátku června 1866 se téměř v každém čísle objevuje také samostatný článek řešící prusko-rakouskou otázku a toto téma zaujímá také velkou část politické rubriky.

V člancích publicisté sdílí své názory na věc, v politické rubrice spíše sdělují nekomentovaná fakta, získaná většinou ze zahraničních novin. Z novin většinou čerpají také zahraniční zpravodajové, kteří posílají do redakce novin telegramy. V zahraniční rubrice jsou často otištěny v plném znění významné dokumenty jako manifesty, proklamace apod.

V čísle z 6. června publikoval *Golos* článek, ve kterém shrnuje výroky představitelů Rakouského císařství a Pruska na zasedáních sněmu Německého spolku z 24. května a 1. června. Podle článku Prusko obviňovalo Rakousko a Sasko z neoprávněného zbrojení. Rakousko se bránilo tím, že nechce vyvolat válku a zbrojí pouze kvůli obraně. Obě strany tvrdily, že se odzbrojí, pokud tak učiní druhá strana.

Celkově článek zasedání zhodnotil tak, že vzájemné výroky obě strany ještě více podráždily. Válka je údajně na spadnutí a úkolem neutrálních velmocí je pokusit se udržet mír v Evropě.⁵⁴ O den později noviny předpovídají, že válka nebude národnostním sporem, ale soubojem dvou

⁵³ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Uľjanovsk 2000, Vopros 7: Žurnalistika konca XIX V. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_08 [cit. 20. 3. 2023]

⁵⁴ *Avstrijsko-prusskij vopros*. *Golos*, 1866, č. 142, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 142 \(25 мая \(6 июня\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]

mocností o převahu v Německu. Jako viníka označují pruskou vládu, která se snaží získat šlesvické a holštýnské vévodství a ovládnout všechny německé státy.⁵⁵

Okupace Holštýnska, které bylo Prusy obsazeno 7. června, byla označena *Golosem* za začátek války.⁵⁶ Rakouský ústup byla podle něj politická a vojenská chyba způsobená nedostatkem instrukcí.⁵⁷ Publikovali ale také telegram od korespondenta z Vídně, který obsahuje vyjádření oficiálních vídeňských novin *Wiener Abendpost*. Ty ústup prezentují jako správný krok umírněné rakouské vlády, která tímto zabránila zbytečným krvavým střetům.⁵⁸

V době mezi obsazením Holštýnska a vyhlášením války noviny *Golos* píšou např. o vzájemném obviňování obou stran z porušení Gastýnské konvence o rozdělení správy Šlesvicka a Holštýnska⁵⁹, o spojení Pruska s Itálií, o formování a přesunech vojsk či výdajích habsburské monarchie na zbrojení. Téma prusko-rakouského konfliktu tvoří přibližně třetinu obsahu těchto čísel.

Jako zajímavost můžeme uvést zprávu o přátelském loučení Prusů s Rakušany opouštějícími Holštýnsko. Když území opouštěli rakouští místodržitelé a členové místní samosprávy, hrál jim údajně pruský námořní batalion rakouskou státní hymnu.⁶⁰

V čísle z 10. června publikovaly noviny *Golos* článek o postoji Ruského impéria k situaci v Evropě. Píšou, že ačkoliv Rusko v minulosti Prusku i habsburské monarchii pomáhalo, nikdy se od nich pomoci nedočkal. Odkazují na pruskou, a především rakouskou neutralitu

⁵⁵ *Avstrijsko-prusskij spor*. *Golos*, 1866, č. 143, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 143 \(26 мая \(7 июня\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]

⁵⁶ BĚLINA, Pavel – FUČÍK, Josef: *Válka 1866*. Praha 2005, s. 83; *Vojna načalas!* *Golos*, 1866, č. 144, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 144 \(27 мая \(8 июня\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]

⁵⁷ *Vojna meždu Prussieju i Avstrieju*. *Golos*, 1866, č. 145, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 145 \(28 мая \(9 июня\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]

⁵⁸ *Telegrammy*. *Golos*, 1866, č. 146, s. 3. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 146 \(29 мая \(10 июня\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]

⁵⁹ PERNES, Jiří. *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918*. Praha 2003, s. 277.

⁶⁰ *Novejšija političeskija izvestija*. *Golos*, 1866, č. 148, s. 2.

v Krymské válce. Rusko by mělo v tomto konfliktu také zůstat neutrální a hrát na světovém poli samo za sebe.⁶¹

Ačkoliv se tedy staví Rusko ke konfliktu neutrálně, označují noviny jasně Prusko jako agresora a Rakousko jako oběť. Nezdráhají se ale upozornit na chyby rakouského velení a vlády. Konflikt sledují z diplomatického i vojenského hlediska a uvádí i četné podrobnosti a zajímavosti. Články o válce jsou psány z pohledu autora, čtenář má ale šanci vytvořit si vlastní názor, protože noviny poskytují také nekomentované informace od obou stran konfliktu.

Noviny dlouho očekávaly oficiální vyhlášení války a první bojové akce. 12. června napsaly, že podle *Národních listů* už je v Rakousku několik tisíc exemplářů vyhlášení války vytištěno.⁶² 14. června *Golos* publikoval článek, který oznamuje, že Rakousko vyhlásilo Prusku válku prostřednictvím depeše.⁶³ 18. června otiskly noviny telegram z Vídně, ve kterém je shrnut obsah válečného manifestu císaře Františka Josefa. Podle císaře bylo Rakousko přinuceno válčit okolnostmi, a jeho hlavním úkolem je teď ubránit postavení Německa v Evropě.⁶⁴

Vyhlášení války ze strany Rakouského císařství označily noviny za pochopitelné. Prusko podle nich svým chováním k Sasku a Hanoversku, které 16. června obsadilo, vyhlásilo válku jako první a Rakousko se těchto států muselo zastat. Bismarck podle *Golosu* riskuje, protože nechává Rakousku v rukou Německý spolek s jeho kontingenty.⁶⁵

21. června noviny chválí Bismarckovu odvahu, zatímco Rakušany označily za zbabělce, kteří jenom ustupují a nepomáhají státům, které pruská armáda postupně obsazuje. Rakouskou

⁶¹ *Rossija při nynešnem položenii del v Evropě*. *Golos*, 1866, č. 146, s. 1.

⁶² *Meždu mirom i vojnoj*. *Golos*, 1866, č. 148, s. 1.

⁶³ *Vojna objavlenu!* *Golos*, 1866, č. 150, s. 1. In: [ГОЛОС : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 150 \(2 \(14\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]

⁶⁴ *Telegrammy*. *Golos*, 1866, č. 154, s. 1. In: [ГОЛОС : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 154 \(6 \(18\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]

⁶⁵ *Prusko-avstrijskaja vojna*. *Golos*, 1866, č. 155, s. 1. In: [ГОЛОС : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 155 \(7 \(19\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]; FUČÍK, Josef: *Válka 1866: běda poraženým*. Praha 2012, s. 14.

situaci považují za špatnou, ale ne beznadějnou.⁶⁶ V pozdějším čísle předpovídají, že výsledek války zásadně ovlivní budoucnost obou států – v případě prohry Prusko přestane být mocností a Rakousko bude rozdrobeno. Upozorňují na nebezpečí rozšíření cholery a revolucí.⁶⁷

Rakousko tedy bylo podle *Golosu* k dlouho očekávanému vyhlášení války přinuceno chováním Pruska. Víceméně tím tedy souhlasí se stanoviskem habsburské monarchie. Na druhou stranu přiznává, že situace Rakouska není příliš příznivá, a obdivuje pruskou odvahu riskovat. O výsledku války však ještě podle něj není rozhodnuto. Výsledek považuje za zásadní pro další vývoj v Evropě a mimo jiné správně předpovídá epidemii cholery.

Noviny uvádí podrobné informace o pohybu a prvních potyčkách jednotlivých armád. Často se zmiňují i o cestách důstojníků a vládců zúčastněných zemí a polemizují o jejich plánech a strategii.⁶⁸ Dosavadní potyčky označily za bezvýznamné a vbrzku očekávají velkou bitvu.⁶⁹

23. června otiskly noviny telegram z Vídně s informací, že Itálie vyhlásila Rakousku válku a bojové akce mají začít za 3 dny.⁷⁰ 26. června publikovaly v rámci zahraniční rubriky plné znění vyhlášení války a manifest italského krále Viktora Emanuela Italům.⁷¹ Ve stejném čísle najdeme článek „Válka Rakouska s Itálií“, ve kterém *Golos* informuje o současném stavu italské a rakouské armády a spekuluje o průběhu bojů.⁷²

O rakouském vítězství u Custozy informuje *Golos* poprvé 27. června, tedy tři dny po bitvě. Píše, že má zatím informace pouze z rakouské strany, ale porážka Itálie je nezpochybnitelná.

⁶⁶ *Vojna*. *Golos*, 1866, č. 157, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 157 \(9 \(21\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 20. 4. 2023]

⁶⁷ *První potyčka*. *Golos*, 1866, č. 158, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 158 \(10 \(22\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 21. 4. 2023]

⁶⁸ *Tamtéž*; *Voennye dejstvija prusakov i avstrijcev*. *Golos*, 1866, č. 160, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 160 \(12 \(24\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 21. 4. 2023] a další.

⁶⁹ *Voennye dejstvija prusakov i avstrijcev*. *Golos*, 1866, č. 160, s. 1.

⁷⁰ *Telegrammy*. *Golos*, 1866, č. 158, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 159 \(11 \(23\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 21. 4. 2023]

⁷¹ *Inostrannye izvestija*. *Golos*, 1866, č. 162, s. 3. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 162 \(14 \(26\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 21. 4. 2023]

⁷² *Vojna Avstriei s Italiej*. *Tamtéž*, s. 1.

Nepovažuje ji ale za definitivní prohru.⁷³ O den později noviny sdílí také informace získané z italské strany, podle kterých nebyla italská porážka až tak drastická.⁷⁴ Podrobnější informace o průběhu a výsledku bitvy *Golos* postupně publikuje prakticky až do konce války.

Podobně je to také v případě vstupu Prusů do Čech a bitev v severních Čechách, které proběhly ve dnech 27. – 29. června.⁷⁵ Informace o bitvách přináší *Golos* postupně a ze zdrojů od obou válčících stran. Tyto zprávy se často navzájem vylučují nejen v informacích o počtu obětí, zajatců a o válečné kořisti, ale i v tak zásadních informacích, jako kdo bitvu vyhrál.

Noviny samy píšou, že telegramy, které z Čech dostávají, si protirečí a oni nemají právo jeden označit za pravdivý a druhý za lživý, proto publikují všechny. Věří spíše rakouským zprávám, protože považují rakouského generála Gablenze za schopného a chrabrého.⁷⁶

Od 30. června najdeme v každém čísle *Golosu* novou rubriku – Zprávy z válčiště. Zajímavým příkladem z této rubriky jsou např. zvěsti z různých zahraničních novin o barbarských činech, které byly spáchány na pruských vojácích během bitvy u Trutnova. Například na ně údajně z oken ve městě lidé lili horkou vodu a házeli po nich kamení. Nejmenovaný voják zadržený Rakušany se prý také vrátil ke svému oddílu bez nosu a uší.⁷⁷ V pozdějším čísle najdeme v této rubrice zase zprávu o dobrém chování pruských vojáků na českém území.⁷⁸

⁷³ *Poraženie Italjancev*. *Golos*, 1866, č. 163, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 163 \(15 \(27\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 21. 4. 2023]

⁷⁴ *Voennye sobitija*. *Golos*, 1866, č. 164, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 164 \(16 \(28\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 21. 4. 2023]

⁷⁵ Více k tématu v: BĚLINA, Pavel – FUČÍK, Josef: *Válka 1866*. Praha 2005, s. 245-276.

⁷⁶ *Voennye sobitija*. *Golos*, 1866, č. 167, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 167 \(19 июня \(1 июля\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 21. 4. 2023]

⁷⁷ *Izvestija s teatra vojny*. *Golos*, 1866, č. 170, s. 2. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 170 \(22 июня \(4 июля\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁷⁸ *Izvestija s teatra vojny*. *Golos*, 1866, č. 172, s. 2. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866, № 172 \(24 июня \(6 июля\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

Není pravda, že se pruská armáda chovala k obyvatelům Čech vždy korektně, docházelo zde k fyzickým útokům i rabování.⁷⁹ V případě zpráv o zvěrstvech prováděných obyvateli Trutnova se jedná o pruskou kampaň. Po bitvě u Trutnova se právě Prusové dopustili několika válečných zločinů na rakouském vojsku i civilním obyvatelstvu.⁸⁰

3. července novináři *Golosu* zpětně vyjádřili své překvapení nad tím, že se válka uskutečnila, protože „Němci málokdy mění slova v činy“. Většina německých vojáků údajně odešla do války s nechutí, zatímco u italské armády jde vidět jejich bojové odhodlání. Pruská i rakouská strana podle nich zprávy zveličují, protože kdyby byly všechny bitvy tak „krvavé“, jak uvádí, válka by už dávno měla vítěze. Jasně ale je, že mírnou převahu mají Prusové, protože před nimi armáda habsburské monarchie musela ustoupit k Hradci Králové.⁸¹

První zprávy o bitvě u Sadové mluví o velkém vítězství Prusů, ale kvůli poloze Sadové nepovažují noviny tuto bitvu za rozhodnou.⁸² V následujícím čísle už přisuzují pruskému vítězství velký vliv na výsledek války. Pokud utrpí Rakušané ještě jednu takovou porážku, bude podle *Golosu* v ohrožení sama Vídeň.⁸³

Publikují vyjádření vídeňských novin *Wiener Abendpost*, podle kterých není za rakouskou prohru zodpovědný císař, protože ponechal generálovi Benedekovi volnou ruku. Velitelé, kteří udělali chyby, budou potrestáni.⁸⁴ Byla to součást kampaně, která probíhala v německých novinách a měla svést vinu výhradně na rakouské velení. Stejně názory vyjadřovaly i české

⁷⁹ BĚLINA, Pavel – FUČÍK, Josef: *Válka 1866*. Praha 2005, s. 590-592.

⁸⁰ BOROVIČKA, Michael a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XII.a. Praha 2012, s. 136-138.

⁸¹ *Vojna v Bogemii*. *Golos*, 1866, č. 169, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 169 \(21 июня \(3 июля\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁸² *Vojna v Germanii*. *Golos*, 1866, č. 171, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 171 \(23 июня \(5 июля\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁸³ *Pobeda prusakov*. *Golos*, 1866, č. 172, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 172 \(24 июня \(6 июля\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁸⁴ *Telegrammy*. Tamtéž, s. 3.

noviny.⁸⁵ V následujícím čísle *Golos* vyjádřil svou lítost nad generálem Benedekem, kterého všichni obviňují.⁸⁶

O bojových akcích tedy berou novináři *Golosu* informace ze zdrojů od obou válečných stran, i když více věří těm rakouským. Nezdrahají se publikovat ani informace o hrubém chování vojáků a obyvatel habsburské monarchie k Prusům. Zprávy o potyčkách si často protirečí a je těžké si podle nich udělat představu o situaci na bojišti. Pouze v případě velkých bitev u Custozy a u Sadové nenajdeme od poražené strany zprávy o opačném výsledku. Doplňující podrobnosti o bitvách získávají a publikují novináři postupně, i několik týdnů po události. Toponyma z českého prostředí jsou do novin přejímána z němčiny a poloha zmíněných míst musí být většinou ruskému čtenáři přiblížena popisem.

V článcích o probíhající válce se dočteme, že obě válčící strany zprávy nadhodnocují a že německé armády postrádají motivaci bojovat. Po každé bitvě zdůrazňují, že výsledek války ještě nejde předpovědět. Rakouská strana podle novin prohrává, ale až do bitvy u Sadové považovaly síly pořád za celkem vyrovnané.

Benátky podle *Golosu* pod Rakouskem strádaly a jejich odstoupení považuje za významný krok k úplnému sjednocení Itálie. Předpokládá, že Rakousko se bude muset v případě prohry vzdát i dalších území.⁸⁷ O týden později se dočteme zprávy ze zahraničních novin, že Italové jsou pobouřeni ustoupením Benátska Francii a chtějí si toto území vybojovat sami.⁸⁸

⁸⁵ FUČÍK, Josef: *Válka 1866: běda poraženým*. Praha 2012, s. 15-17; ŘEZNÍK, Miloš a kol.: *Mlhy na chlumu. Prusko-rakouská válka v optice moderní historiografie*. Hradec Králové 2018, s. 52.

⁸⁶ *Voennye sobitija v Germanii*. *Golos*, 1866, č. 173, s. 1. In: [ГОЛОС : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 173 \(25 июня \(7 июля\)\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁸⁷ *Ustupka Venecii*. Tamtéž.

⁸⁸ *Novejšija političeskija izvestija*. *Golos*, 1866, č. 180, s. 1. In: [ГОЛОС : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 180 \(2 \(14\) июля\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

20. července *Golos* uvádí, že články francouzských novin jsou namířeny proti Rakousku a podněcují nálady zapojit se do války.⁸⁹ Koncem července uvádí, že pokud situaci Rakouska už nepůjde zachránit, bude muset ruská politika udělat obrat a snažit se o podíl na dělení Rakouska.⁹⁰ Dále noviny otiskly názor pařížských novin *Independance Belge*, jejichž korespondent tvrdí, že podmínky příměří, o kterých se jedná, jsou pro Rakousko únosné a neponižují ho.⁹¹

3.2 Moskovskie vedomosti

Moskovskie vedomosti jsou jedno z nejstarších ruských periodik. Byly vydávány Moskevskou univerzitou.⁹² Od poloviny 19. století byl jejich vydavatelem konzervativní monarchista Michail Katkov. Noviny obhajovaly silnou státní moc a kritizovaly marxismus a dělnická hnutí.⁹³

Ačkoliv je denní vydání novin *Moskovskie vedomosti* v průměru o tři strany delší, věnují se tyto noviny prusko-rakouskému konfliktu méně než *Golos*. Většinu obsahu *M. vedomosti* tvoří zprávy z domácího prostředí. Zahraniční oddíl tvoří přibližně jednu stranu novin a skládá se ze zahraničních telegramů a zpráv ze zahraničních novin, které jsou však jen zřídka komentované. Zato obsahují dlouhé citace zahraničních článků, na rozdíl od *Golosu*, který je většinou parafrázoval. Čas od času najdeme v zahraničním oddílu i článek pojednávající o situaci, ale většinou je také tvořen hlavně citacemi.

⁸⁹ *Novejšija političeskija izvestija*. *Golos*, 1866, č. 186, s. 2. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 186 \(8 \(20\) июля\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁹⁰ *Položenie Evropy*. *Golos*, 1866, č. 193, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 193 \(15 \(27\) июля\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁹¹ *Novejšija političeskija izvestija*. Tamtéž, s. 2.

⁹² KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000. Vopros 1: Vozniknovenie i razvitie žurnalistiki v XVIII v. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_02 [cit. 18. 3. 2023]; MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních prouděch v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995, s. 112.

⁹³ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 6: Žurnalistika 50-60 -ch GG. XIX V. In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_07 [cit. 20. 3. 2023]

Tyto noviny však obsahují všechny podstatné informace o diplomatických jednáních, pohybu a stavu armád i bojových akcích. Používají převážně stejné zdroje, jako noviny *Golos*, ale častěji přebírají informace z francouzských novin. Čerpají také z novin malých národů habsburské monarchie. Zeměpisné názvy uvádí někdy v německé i české podobě.

Moskovskie vedomosti poskytují více informací o postoji slovanských národů k „Německé válce“ a o dění v českých zemích. 7. června publikovaly v rámci zahraniční rubriky článek, který pojednává o pohledu slovanských novin na přicházející válku.

České *Národní listy* a *Moravská orlice* podle *M. vedomostí* jako první ze Slovanů psaly o tom, že pro štěstí Rakouska je nezbytný vnější mír a vnitřní národnostní spravedlnost. Chorvatské noviny *Pozor* upozorňovaly na velké finanční náklady, které s sebou válka přinese a které můžou vést k odstředivým tendencím.

Slovácké *Pešťbudínske vedomosti* reagovaly na vyjádření oficiálních vídeňských novin, že válka bude vedena za německé zájmy. Píší, že všichni obyvatelé monarchie bez ohledu na svůj původ považují existenci impéria za nezbytnou a považují za chybu, že se Rakousko označuje za německou velmoc. Mělo by vést čistě rakouskou, a ne velkogermánskou politiku, kterou podporují dualisté. Podle slezských novin *Gwiazdka Cieszinska* strany centralistů a dualistů prověřují, jak moc jsou si rakouští Slované jistí, že Rakousko pro svou existenci potřebují.⁹⁴

Ačkoliv ukazovaly na jeho chyby, toužili slovanští redaktoři, aby bylo Rakousko zachováno celistvé, protože v něm viděli ochránce malých národů.⁹⁵ Obávali se, že problémy spojené

⁹⁴ *Avstrija*. *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 106, s. 2. In: [ГПИБ | № 106, 26 мая \(shpl.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁹⁵ Rakouští slované se obávali nejen hrozby ze západu, ale i ze strany Ruska. Více k tématu v: DOUBEK, Vratislav: *Česká politika a Rusko (1848-1914)*. Praha 2004, s. 115-117.

s válkou podpoří separatismus, obzvláště když bude válka prezentována jako boj za německou věc.

Moskovskie vedomosti se také věnovaly otázce dobročinnosti v českých zemích. 26. června publikovaly informace z českých novin, že pražský arcibiskup dal vládě k dispozici 5 arcibiskupských paláců v Čechách, aby v nich byly zřízeny vojenské nemocnice. Pražský magistrát také vyčlenil z rozpočtu města každoroční sumu 8 000 zlatých na pomoc raněným dobrovolníkům a jejich rodinám.⁹⁶

28. 6. *Moskovskie vedomosti* napsaly, že v Čechách a na Moravě vznikly výbory pro vybírání darů na pomoc raněným, práce ve výborech v Praze se mimo jiné zúčastnil Karel Chotek. Do sbírek přispělo mnoho aristokratických rodin. Dočteme se také o bukovinském pravoslavném biskupovi, který na válečné účely daroval 100 tisíc zlatých⁹⁷ a o den později o olomouckém arcibiskupovi, který vybudoval vojenskou nemocnici v budovách kroměřížského semináře.⁹⁸

Dále z českých novin žurnalisté přebrali informaci, že rakouská vláda poručila vydávat polooficiální noviny *Pražský deník*, které budou psány česky a budou stát jen 25 krejcarů za měsíc. Jejich prostřednictvím chtějí mít vliv na veřejné mínění v Praze. Podle *Národních listů* jsou tyto noviny sponzorované, protože tak nízké předplatné nemůže pokrýt jejich náklady.⁹⁹

Moskovskie vedomosti napsaly, že pražské školy budou změněny na vojenské nemocnice a kasárna.¹⁰⁰ Tuto informaci v trochu pozměněném znění (že se jedná jen o pražská gymnázia)

⁹⁶ *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 122, s. 2. In: [ГПИБ | № 122. 14 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 22. 4. 2023]

⁹⁷ *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 124, s. 2. In: [ГПИБ | № 124. 16 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

⁹⁸ *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 125, s. 2. In: [ГПИБ | № 125. 17 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

⁹⁹ *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 122, s. 2. In: [ГПИБ | № 122. 14 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

¹⁰⁰ *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 124, s. 2. In: [ГПИБ | № 124. 16 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

otiskly také noviny *Golos*, a to s týdenním předstihem¹⁰¹. Jinak v *Golosu* píšou o Praze spíše ve spojitosti s pobytem zahraničních vládců a veřejných činitelů v tomto městě a o dalších českých místech převážně ve spojitosti s pohybem vojsk.

Ve stejném čísle publikovaly *Moskovskie vedomosti* také zakončení článku, který otiskly *Národní listy* v reakci na císařský manifest o válce. Píše se v něm, že pro Rakušany neněmecké národnosti není tento konflikt válkou Němců s Němci, ale boj proti odvěkému nepříteli celé monarchie i české vlasti. Autor článku vybízí k vítěznému boji za mocné a svobodné Rakousko, které poskytuje každému svému národu rozvoj. Odkazuje také do historie, kdy předkové porazili pruského císaře Fridricha Velikého u Domažlic a u Kolína.¹⁰²

Naproti tomu o dva dny později otiskly noviny zprávu, že císařský manifest vyvolal v Chorvatsku a v Uhrách nemilé ohlasy a existuje nebezpečí, že se postaví na stranu Itálie.¹⁰³ V dřívějším čísle *Moskovskie vedomosti* psaly o audienci uherského revolucionáře Lajose Kossutha u krále Viktora Emanuela a přichází k závěru, že se maďarští emigranti snaží rozpoutat v Uhrách diverzi.¹⁰⁴

Čtenáři novin *Moskovskie vedomosti* tedy měli dost informací z českého prostředí, mohli se dočíst o charitativní činnosti vlastenců, šlechticů a církevních hodnostářů i o dalších zajímavostech. Byl jim zprostředkován loajální postoj Čechů k císaři v kontrastu s Chorvaty a Uhry. Zjistili, že české noviny vyzývají své spoluobčany k boji proti jejich odvěkému nepříteli Prusku, proti kterému bojovali jejich předci v sedmileté válce.¹⁰⁵

¹⁰¹ *Novejšija političeskija izvestija*. Golos, 1866, č. 157, s. 1. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 157 \(9 \(21\) июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

¹⁰² *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 124, s. 2. In: [ГПИБ | № 124. 16 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

¹⁰³ *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 126, s. 2. In: [ГПИБ | № 126. 18 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

¹⁰⁴ *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 123, s. 2. In: [ГПИБ | № 123. 15 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

¹⁰⁵ Více k tématu v: BĚLINA, Pavel a kol.: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek X. Praha 2001, s. 55-60.

S aluzemi na sedmiletou válku se setkáme také v novinách *Golos* v souvislosti se zprávami o severní rakouské armádě, válečné události na jihu jsou v nich zase srovnávány s italskou válkou roku 1848.¹⁰⁶

Ohledně bojů nepřináší *Moskovskie vedomosti* oproti *Golosu* žádné významné faktografické rozdíly. O bitvách informují ve stejnou dobu, někdy o den dříve. Poskytují o nich ale méně informací na úkor diplomatických otázek.

Jako zajímavost můžeme uvést zprávu korespondenta *Kolinských novin*, který se setkal se zajatými rakouskými vojáky. Byl udiven mnohonárodnostním složením zajatců a tím, že téměř neslyší němčinu. Údajně mezi nimi až na Němce panovala dobrá nálada a vypadali, že jsou v zajetí spokojeni.

Ve stejném čísle najdeme zmínku o záškodnickém chování Čechů k pruským vojákům, o kterém se zmiňoval i *Golos* v souvislosti s bitvou u Trutnova.¹⁰⁷ Vztah českého tisku k Prusku byl naopak pozitivní, protože sdíleli stejnou touhu, aby Rakousko vystoupilo z Německého spolku.¹⁰⁸

Moskovskie vedomosti se hodně věnují konfliktu z diplomatického hlediska a často se zaměřují na roli Francie. 15. června otiskly článek z rakouských novin *Ostdeutsche Post* o sblížení rakouské a ruské vlády. Píše se v něm, že si váží ruského přátelství, ale jejich formální spojenectví by vyvolalo spojenectví Anglie s Francií, a o to ani Rakousko, ani Rusko nestojí.¹⁰⁹

Podrobné informace převážně z francouzských novin přináší *Moskovskie vedomosti* o dění po odstoupení Benátska Francii. Publikovali zprávy o veselí v Paříži, kde oslavovali Napoleona

¹⁰⁶ Např.: *Vojna. Golos*, 1866, č. 157, s. 1; *Poraženie Italjancev. Golos*, 1866, č. 163, s. 1.

¹⁰⁷ *S teatra voennyh dejstvij v Germanii. Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 135, s. 2. In: [ГПИБ | № 135, 29 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

¹⁰⁸ REZNIK, Miloš a kol.: *Mlhy na chlumu. Prusko-rakouská válka v optice moderní historiografie*. Hradec Králové 2018, s. 51.

¹⁰⁹ *Avstrija. Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 114, s. 2. In: [ГПИБ | № 114, 4 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

III. jako prostředníka míru. Stejně jako noviny *Golos* psali také o zklamání Italů, že Benátsko nezískali bojem, ale bylo dáno do cizích rukou.¹¹⁰

M. vedomosti tiskly i zprávy o váhání rakouské vlády přistoupit na návrh Napoleona III. o prostřednictví k uzavření míru. Rakousko bylo ochotné přijmout pouze mír, který neotřese velikostí impéria, jinak by povolalo další muže a bojovalo dál. Pruské noviny *National Zeitung* ale označily Rakousko za neschopné pokračovat ve válce a podle francouzských novin *Independance Belge* závisí uzavření míru na tom, jestli Prusko přijme francouzské mírové podmínky.¹¹¹

Podle výběru zpráv tedy *Moskovskie vedomosti* zlomily nad neúspěšným Rakouskem hůl a zprostředkovávaly zprávy z francouzských novin, které noviny *Golos* označily za protirakouské (viz výše).

¹¹⁰ *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 125, s. 1. In: [ГПИБ | № 135, 29 июня \(shpl.ru\)](#) [cit. 24. 4. 2023]

¹¹¹ *Poslednjaja počta; Telegrammy*. Tamtéž, s. 2.

4. RAKOUSKO-UHERSKÉ VYROVNÁNÍ

4.1 Moskovskie vedomosti

Porážku Rakouska v prusko-rakouské válce se snažily využít k prosazení svých cílů všechny strany nespokojené se státoprávním uspořádáním monarchie. Jednání císaře Františka Josefa s představiteli Maďarů Ferencem Deákem a hrabětem Andrásym probíhala už před uzavřením míru v srpnu 1866. Zasedání uherského sněmu byla zahájena v listopadu. Zvítězila na něm myšlenka dualismu, kterou prosazovala umírněná Deákova strana. Myšlenku podpořili němečtí liberálové, kteří vyměnili centralismus za příslib větších liberálních a demokratických svobod.¹¹²

Konzervativní *Moskovskie vedomosti* se více než vnitropolitickými záležitostmi habsburské monarchie zabývaly otázkami zahraniční politiky, především postojem Rakouska ke konfliktu mezi Pruskem a Francií a také východní otázkou. Všechny zásadní zprávy ohledně Rakousko-Uherského vyrovnání ale tyto noviny poskytovaly.

21. listopadu 1866 publikovaly *Moskovskie vedomosti* telegram o zahájení zasedání uherského sněmu.¹¹³ Počátkem ledna 1867 informovaly o narůstajících revolučních náladách a vydávání tajných novin požadujících úplnou nezávislost uherského krále, což přejaly z *Kolínských novin*.¹¹⁴

Další protesty v Uhrách měla vyvolat vojenská reforma, a to především ze strany univerzitní mládeže.¹¹⁵ Reformu slíbil podle telegramu z Vídně císař zrušit a vyjádřil touhu získat důvěru, která umožní založení uherského ministerstva.¹¹⁶ Další čísla informují o formování ministerstva

¹¹² BOROVIČKA, Michael a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XII.a. Praha 2012, s. 149-158; TAYLOR, A. J. P.: *Poslední století habsburské monarchie*. Brno 1998, s. 173-174.

¹¹³ *Telegrammy*. *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 236, s. 2. In: [ГПИБ | № 236, 9 ноя. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

¹¹⁴ *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1866, č. 271, s. 2. In: [ГПИБ | № 271, 23 дек. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

¹¹⁵ *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 3, s. 2. In: [ГПИБ | № 3, 4 янв. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

¹¹⁶ *Telegrammy*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 10, s. 2. In: [ГПИБ | № 10, 13 янв. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

a o práci komise šedesáti sedmi. Postupně odhalují jména ministrů, kteří jsou podle zpráv z čísla 15 zatím až na jednoho všichni Maďaři a příznivci Deáka.¹¹⁷

Moskovskie vedomosti tedy publikovaly hlavně nekomentované zprávy ze zahraničních novin a telegramů. 5. února 1867 otiskly článek o dění v Rakousku. Píše se v něm, že vyrovnání s Uherskem je pro Rakousko životně důležité. Uherské ministerstvo už bylo založeno a komise šedesáti sedmi přijala podle posledních telegramů značnou část závěrů komise patnácti. Dále článek připomíná, jak došlo ke vzniku komise šedesáti sedmi, která se měla zabývat vztahy mezi oběma polovinami říše a z jejich členů byla zvolena pomocná komise patnácti.¹¹⁸

Moskovskie vedomosti se zabývaly také změnami na postech rakouských ministrů a psaly o demisi ministerského předsedy Belcrediho, kterého nahradil jeho protivník, bývalý ministerský předseda Saska baron Beust.¹¹⁹ Dále se noviny zabývaly únorovými volbami zemských sněmů do říšské rady, která měla schválit vyrovnávací předlohy. S těmito volbami nesouhlasil český a moravský sněm, a proto byly rozpuštěny.¹²⁰ Informovaly o útlaku Slovanů v Předlitavsku i Zalitavsku a rušení jejich tiskových orgánů (např. *Národní listy*, *Svoboda* a *Politik*.)¹²¹

14. března komentovaly *Moskovskie vedomosti* současnou situaci: zatímco Německo se pod vedením vítězného Pruska rychle sjednocuje, v Rakousku podle nich probíhá proces rozkladu, nebo také reorganizace podle Beusta, který je přezdíván „ministrem všeho“. Rakousko se rozpadlo na Předlitavsko a Zalitavsko a už to není ta známá evropská mocnost.

¹¹⁷ *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 15, s. 2. In: [ГПИБ | № 15, 19 янв. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

¹¹⁸ *Avstrija*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 19, s. 2-3. In: [ГПИБ | № 19, 24 янв. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

¹¹⁹ *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 25, s. 2. In: [ГПИБ | № 25, 31 янв. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]; TAYLOR, A. J. P.: *Poslední století habsburské monarchie*. Brno 1998, s. 175-176.

¹²⁰ BOROVIČKA, Michael a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XII.a. Praha 2012, s. 160.

¹²¹ *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 30, s. 2. In: [ГПИБ | № 30, 7 фев. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]; *Bedstvija slavjanskoj pečati v Avstrii*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 64, s. 3. In: [ГПИБ | № 64, 21 марта \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]; *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 88, s. 2. In: [ГПИБ | № 88, 23 апр. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

Český, moravský, a kraňský sněm byly rozpuštěny, protože byly moc přivázány ke svým historickým právům. Cítí se být součástí Rakouska, a ne „nějakého“ Předlitavska. To také vyjádřily ve svých adresách, které byly podobné díky předešlé konferenci slovanských federalistů z Prahy, Brna a Lublaně (o té informují *M. vedomosti* v č. 30).

Zrušením sněmů Beust ukázal, že trvá na dualistickém systému, ve kterém Slované oprávněně vidí systém dvojího útlaku. *Moskovskie vedomosti* dále tvrdí, že sny rakouských Slovanů o federálním zřízení jsou neuskutečnitelné. Kritizují Čechy za to, že nepodpořili Slováky a Srby a chtěli pro sebe získat výhody z triumfu Maďarů. Odsuzují také jejich spolčování s Poláky, které označují za nepřátele slovanského světa a jejich vztahy s Čechy a Chorvaty za licoměrné koketování.¹²²

Další článek se týkal voleb do říšské rady, ve kterých zvítězila provládní většina kvůli nátlaku barona Beusta.¹²³ Pojednával o tom, jak v pražském sněmu diskutovali o nesprávnosti voleb velkostatkářské kurie. Zmiňují se v něm hlavně o protestujícím Riegrovi.¹²⁴

Čtenáři novin *Moskovskie vedomosti* měli přístup ke všem důležitým informacím ohledně vypracovávání a přijímání vyrovnávacích zákonů, ohledně politických jednání a vnitřní politiky Rakouska na říšské i zemské úrovni. Habsburská monarchie jim byla představena jako bývalá mocnost, která se nachází v rozkladu a snaží se udržet naživu pomocí zavedení dualismu. Byli upozorněni na útlak rakouských Slovanů a na jejich nespokojenost kvůli nespravedlivým volbám.

Mnoho informací získali čtenáři o rakouské zahraniční politice. *M. vedomosti* publikovaly např. zprávy z francouzských novin, že se Rakousko společně s Anglií snaží

¹²² *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 48, s. 2. In: [ГПИБ | № 48, 2 марта \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

¹²³ PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich: *Dějiny českých zemí*. 2. vyd. Praha 2018, s. 347.

¹²⁴ *Avstrija*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 77, s. 3. In: [ГПИБ | № 77, 7 апр. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

předejít válce mezi Pruskem a Francií a Francie chce získat rakouské spojení.¹²⁵ V listopadu zase převzaly zprávu z novin *Liberté*, že rakouská společnost se přiklání ke spojení s Pruskem.¹²⁶ Často publikují zprávy a články ohledně východní otázky. Informují o návštěvách zahraničních politiků a vládců do Rakouska a naopak.

Ohledně korunovace Františka Josefa I. na uherského krále a vydání prosincové ústavy nepublikovaly žádný kladný ani záporný komentář a moc se jimi nezaobíraly.

4.2 Sankt-Peterburgskie vedomosti

Sankt-Peterburgskie vedomosti byly založeny roku 1727 pod petrohradskou Akademií věd.¹²⁷ Během padesátých let 19. století se vypracovaly na konkurenta oblíbených novin *Severnaja pčela*. Poskytovaly informace ze zahraničí, které získávaly nejen ze zahraničních novin, ale také prostřednictvím vlastních korespondentů pobývajících v cizině.¹²⁸

V šedesátých letech 19. století se stal vydavatelem novin Valentin Korš. Mezi nejvýznamnější publicisty patřili Alexej Suvorin a Viktor Burenin. Měli zájem o zlepšení života společnosti a podporovali vládní reformy.¹²⁹ Noviny reprezentovaly v 60. letech liberální myšlenky,¹³⁰ jednu dobu se v nich objevovaly i demokratické názory, poté se staly více umírněnými.¹³¹

¹²⁵ *Poslednjaja počta*. Moskovskie vedomosti, 1867, č. 77, s. 3. In: [ГПИБ | № 77, 7 апр. \(shpl.ru\)](#) [cit. 26. 4. 2023]

¹²⁶ *Poslednjaja počta*. Moskovskie vedomosti, 1867, č. 242, s. 2. In: [ГПИБ | № 242, 4 ноя. \(shpl.ru\)](#) [cit. 27. 4. 2023]

¹²⁷ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 2: *Gazetnoe delo v Rossii v XVIII v.* In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_03 [cit. 20. 2. 2023].

¹²⁸ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 6: *Žurnalistika 50-60 -ch GG. XIX V.* In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_07 [cit. 29. 2. 2023]

¹²⁹ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 6: *Žurnalistika 50-60 -ch GG. XIX V.* In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_07 [cit. 29. 2. 2023]

¹³⁰ JESIN, Boris: *Istorija ruskoy žurnalistiki (1703-1917)*. Moskva 2000, s. 38.

¹³¹ KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000, Vopros 6: *Žurnalistika 50-60 -ch GG. XIX V.* In: http://evartist.narod.ru/text3/09.htm#%D0%B7_07 [cit. 29. 2. 2023]

Sankt-Peterburgskie vedomosti mají v průměru čtyři stránky. Zprávy ze zahraničí najdeme volně nebo v rámci zahraničního oddílu, který ale není nijak vyčleněn, a také v sekci telegramů. V telegramech někdy opakují i to, o čem již ve stejném čísle psali. Často neodkazují na zdroj, ze kterého získali informaci. O vnitřních záležitostech Rakouska informují podrobněji než *Moskovskie vedomosti* a často k nim připojují vlastní komentář.

7. února *S-P. vedomosti* zveřejnily zprávy z neoficiálních vídeňských novin o abdikaci hraběte Belcrediho. Psalo se v nich, že se nemohl s Beustem dohodnout kvůli opatřením ohledně zavedení konstituce. Beusta císař zplnomocnil sestavit nové ministerstvo a udělil mu titul říšského kancléře. Centralisté budou díky Beustovi tvořit většinu říšské rady a zvítězí nad federalistickými Slovany.

S-P. vedomosti dodávají, že se Beust snaží sblížit s Němci-konstitucionalisty a nebrání se ani sblížení s Maďary v čele s Andrássem, který je také pro zavedení konstituce v západní polovině říše. V tomto čísle publikovaly i telegram o vítězství konstitucionální strany ve volbách. Za neočekávanou označily zprávu o vyhlášení výjimečného stavu v Jižním Tyrolsku kvůli rozsáhlým protestům a otiskly telegram, že císař přikázal zrušit zákony, které tam omezovaly osobní svobodu.¹³²

V následujícím čísle redaktoři uvádí další zprávy o rakouské ministerské krizi, o kterých přiznávají, že pochází jen z neoficiálních zdrojů. Uvádí také volební řeč jednoho z představitelů centralistické strany. Ten prohlásil, že Habsburský dům je vystavěn na německé půdě. Dolní Rakousko se za českého krále Přemysla Otakara nacházelo pod nadvládou Slovanů, ale Rudolf Habsburský je porazil a osvobodil rakouské Němce.¹³³ Politiku hraběte Belcrediho by chápal,

¹³² Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 26, s. 1; Tamtéž, *Telegrammy*, s. 3. In: [Петроградские ведомости. 1867. №26 \(26 янв.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 28. 4. 2023]

¹³³ Pozn.: jedná se o Přemysla Otakara II. Více k tématu v: ŽEMLIČKA, Josef: *Přemysl Otakar II.: král na rozhraní věků*. Praha 2011.

kdyby byl ministrem českého krále, ale ne rakouského císaře.¹³⁴ Belcredi totiž považoval přehlížení slovanských zájmů za nebezpečné a Rakousko mělo podle něj být nadnárodní, ne německé.¹³⁵

O dva dny později, 10. února, už tyto noviny přináší oficiální informace z *Wiener Zeitung*, které potvrzují přijetí Belcrediho abdikace a jmenování Beusta předsedou rady ministrů. Připojují komentář, že Beustova politika byla proti Belcredimu namířena a povedlo se mu ho vytlačit. Češi a většina Uhrů jsou s rakouskou politikou nespokojeni.¹³⁶

V následujících číslech uvádí, že se předpokládají další změny v ministerstvu a zřízení ministerstva pro západní polovinu říše, Uhersko a společné záležitosti.¹³⁷ 13. února otiskly zprávu z *Neues Fremdenblatt*, že jmenování nových ministrů pro západní polovinu neproběhne před zahájením zasedání říšské rady. Rada se má dále zabývat liberálními změnami únorové ústavy, ve kterých má být zakomponován i návrh uherského sněmu na vyrovnání. *S-P. vedomosti* dodávají, že podle těchto zpráv jsou záměry rakouské vlády krásné, ale otázkou zůstává, zda přejdou v činy.¹³⁸

S-P. vedomosti sledovaly proces přijímání vyrovnávacího návrhu komise patnácti na jednotlivých zasedáních komise šedesáti sedmi. 30. ledna 1867 napsaly, že není jasné, jestli se Rakousko-Uherské vyrovnání uskutečnilo, protože o tom koluje spousta řečí, ale nejsou k dispozici žádné oficiální informace. Andrassy měl být podle těchto řečí jmenován předsedou uherského ministerstva. Ve skutečnosti se tak stalo až 18. února.¹³⁹

¹³⁴ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 27, s. 1-2. In: [Петроградские ведомости. 1867, №27 \(27 янв.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 28. 4. 2023]

¹³⁵ BOROVIČKA, Michael a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XII.a. Praha 2012, s. 159.

¹³⁶ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 29, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867, №29 \(29 янв.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 28. 4. 2023]

¹³⁷ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 31, s. 2. In: [Петроградские ведомости. 1867, №31 \(31 янв.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 28. 4. 2023]

¹³⁸ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 32, s. 2. In: [Петроградские ведомости. 1867, №32 \(1 фев.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 28. 4. 2023]

¹³⁹ BOROVIČKA, Michael a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XII.a. Praha 2012, s. 158.

6. února noviny informovaly, že se komisi šedesáti sedmi povedlo vyřešit jeden z největších problémů vyrovnání, a to jakým podílem se bude Uhersko podílet na státním dluhu monarchie. Teď už se o uskutečnění vyrovnání nedá pochybovat. Redaktoři dále upozorňují, že se rakouská vláda chová k Maďarům lépe než k ostatním národům monarchie.¹⁴⁰ V dalších únorových číslech informují o jednání Andrásyho, Deáka a dalších předpokládaných uherských ministrů ve Vídni.

14. února S-P. vedomosti publikovaly článek shrnující jejich pohled na současnou rakouskou politiku. Poté, co buržoazní centralisty v čele se Schmerlingem vystřídali oligarchičtí federalisté v čele s Belcredim, očekávalo se, že splní to, co se předchozí vládě nepodařilo – usmířit Uhry s Rakouskem, zlepšit vztahy mezi Slovany a Němci a hlavně zlepšit stav financí. Rakousko-Uherské vyrovnání se sice za Belcrediho pohnulo vpřed, ale ostatní problémy se ještě zhoršily.

Když bylo jasné, že Belcrediho vláda neuspěla, objevil se na scéně ambiciózní baron Beust. Zpočátku předstíral, že se zabývá jen vnější politikou, aby zjistil, která strana je nejsilnější. Poté začal podporovat stranu únorové ústavy. Podařil se mu jeho cíl stát se hlavním aktérem rakouské vnější i vnitřní politiky. Ještě ale není jisté, jestli se mu podaří splnit úkol, kteří nezvládli jeho předchůdci.¹⁴¹

V následujícím čísle se píše, že Slované pocítili nutnost podrobit revizi program federalistů a plánují sezvát kongres, o kterém se zmiňovaly i *Moskovskie vedomosti*.¹⁴² 3. března S-P. vedomosti píšou o zasedání pešťského sněmu, o kterém získaly informace telegrafem. Andrásy na něm představil nové uherské ministry. Řekl, že se sněm musí zabývat vším, co je nutné

¹⁴⁰ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 25, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867, №25 \(25 янв.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 28. 4. 2023]

¹⁴¹ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 33, s. 1-2. In: [Петроградские ведомости. 1867, №33 \(2 фев.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 28. 4. 2023]

¹⁴² Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 34, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867, №34 \(3 фев.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 29. 4. 2023]

vyřešit do korunovace Františka Josefa na uherského krále. Předpokládá se, že vyrovnávací návrh bude sněmem přijat bez podstatných změn.¹⁴³ Jako dárek ke korunovaci má císař dostat od uherského národa 3 obrněné lodě.¹⁴⁴ Podle telegramu z Pešti schválil 30. března uherský sněm návrh na vyrovnání komise šedesáti sedmi.¹⁴⁵

Koncem března byl v těchto novinách otištěn telegram z Prahy o volbách do říšské rady v Čechách a na Moravě, které se konaly 20. a 22. března.¹⁴⁶ Není podle něj divu, že přívrženci únorové ústavy zvítězili nad federalisty, protože ministerstvo dělalo všechno proto, aby to tak dopadlo. V českých zemích působili císařův bratr Karel Ludvík, kníže Karel Auersperg a agenti barona Beusta, kteří se snažili naklonit šlechtu na svou stranu a vyhrožovali váhajícím členům.¹⁴⁷

16. dubna noviny v rámci zpráv ze zahraničí vysvětlovaly prohru federalistů na Moravě jako výsledek Beustovy politiky namířené proti českému vlastenectví. Stejně jako *Moskovskie vedomosti* psaly o protestu českých politiků proti nespravedlivým volbám, které však k ničemu nevedly. Zmiňovaly osobu Sladkovského a Riegra.¹⁴⁸

V květnu *S-P. vedomosti* nařikaly nad osudem Slovanů, které pronásledují rakouští ministři v čele s Beustem. Po českém a moravském zemském sněmu má přijít na řadu chorvatský sněm, který bude podle vídeňských novin rozpuštěn, pokud nebude souhlasit s císařským reskriptem schvalujícím podmínky vyrovnání s Uherskem. Zmiňovaly se i o perzekuci orgánů českého

¹⁴³ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 50, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867. №50 \(19 фев.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 29. 4. 2023]

¹⁴⁴ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 63, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867. №63 \(5 марта\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 29. 4. 2023]

¹⁴⁵ *Telegrammy*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 78, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867. №78 \(20 марта\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 29. 4. 2023]

¹⁴⁶ BOROVIČKA, Michael a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XII.a. Praha 2012, s. 161.

¹⁴⁷ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 76, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867. №76 \(18 марта\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 29. 4. 2023]

¹⁴⁸ *Inostrannyja izvestija*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 92, s. 2. In: [Петроградские ведомости. 1867. №92 \(4 апр.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 29. 4. 2023]

tisku, které podporovaly národní samostatnost Čechů. Největší odpor prý v Němcích vzbuzuje, když se Slované hlásí ke své příbuznosti s Rusy.¹⁴⁹

S-P. vedomosti představují barona Friedricha Beusta od samého počátku jeho působení v Rakousku jako mocného a ambiciózního muže, který se neštítí dosáhnout úspěchu za každou cenu. Jeho osobu personifikují s porážkou federalistů a potlačováním národního hnutí Slovanů. Upozorňují na zmanipulované volby do říšské rady a nenávisť Němců ke Slovanům. K Maďarům se vláda chová podle nich lépe než ke slovanským národům.

Liberální změny, které mají být zakomponovány v prosincové ústavě neodsuzují, ale upozorňují, že to nebude snadný proces. Také finanční stav monarchie a nenávisť mezi národy jsou podle nich těžké úkoly, které se možná vládě nepodaří vyřešit.

V *S-P. vedomostech* se dále psalo o projevech barona Beusta a předsedů horní a dolní komory Auersperga a Giskry, které zahájily zasedání říšské rady. Projevy měly liberální charakter a zdůrazňovaly potřebu dodržování ústavního práva.¹⁵⁰

Koncem května píšou, že byl podle očekávání rozpuštěn chorvatský sněm. Rakouská vláda se podle nich každý den sblíží s Maďary a odcizuje se Slovanům. Dále publicisté informují, že si uherský sněm už zvolil komisi, která bude pověřena sestavením korunovačního diplomu.¹⁵¹

1. června byla v zahraniční rubrice otištěna zpráva, že se v pařížském knihkupectví objevila brožura Český program a rakouská vláda. Noviny *L'Étendard* k tomu napsaly, že český národ nemá svou vlastní civilizaci a proto není plnohodnotným národem. Češi se podle nich dali

¹⁴⁹ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 117, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867, №117 \(30 апр.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 29. 4. 2023]

¹⁵⁰ *Inostrannyja izvestija*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 124, s. 2. In: [Петроградские ведомости. 1867, №124 \(7 мая\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#); *Telegrammy*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 127, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867, №127 \(10 мая\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁵¹ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 134, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867, №134 \(17 мая\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

Němcům do rukou dobrovolně a bitva na Bílé Hoře byla vítězstvím civilizace nad zaostalostí. *S-P. vedomosti* dodávají, že tento článek vyznívá, jako by ho nadiktoval Beust a že měl velký úspěch u Němců, kteří ho s radostí publikovali ve svých novinách. Noviny *Posel z Prahy* napsaly, že se dožadují jen práv, co mají ostatní. Když Němcům vadí jejich protesty, mají dokázat, že český národ není utlačovaný.¹⁵²

10. a 11. června se mohli čtenáři dočíst o průběhu uherské korunovace Františka Josefa. Národ byl nadšen, počasí bylo pěkné a všechno vyšlo podle plánu. Přijela pouze čtvrtina pozvaných Chorvatů a obyvatel Slavonie. Podle novin *Pozor* jsou ti, co se do Uher vydali zrádci.¹⁵³ Za toto tvrzení byly noviny následně zrušeny.¹⁵⁴

S-P. vedomosti podobným způsobem dále informovaly o přijímání vyrovnávacích zákonů. Nejtěžší bylo podle nich vyřešit finanční záležitosti. V čísle 330 napsaly, že ministr vnitra na své návštěvě v Praze slíbil, že vláda podnikne kroky k uspokojení Čechů. Odkázaly na Národní listy, které se snaží dokázat potřebu založení Českého království, které by vzniklo spojením Čech, Moravy a Slezska.¹⁵⁵

V prosinci shrnuly proces vyrovnání takto: Nejednalo se o lehký a krátký proces. Začal trůnní řečí Františka Josefa 14. prosince 1866 a skončil 18. prosince 1867 přijetím posledního návrhu zákona v rakouské říšské radě. Rok 1868 podle nich ukáže, jestli je prakticky možná

¹⁵² *Inostrannyja izvestija*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 137, s. 3. In: [Петроградские ведомости. 1867, №137 \(20 мая\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁵³ *Telegrammy*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 146, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867, №146 \(29 мая\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#); *Inostrannyja izvestija*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 147, s. 2. In: [Петроградские ведомости. 1867, №147 \(30 мая\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁵⁴ *Inostrannyja izvestija*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 149, s. 3. In: [Петроградские ведомости. 1867, №149 \(1 июня\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁵⁵ *Vnešnja izvestija*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 330, s. 2. In: [Петроградские ведомости. 1867, №330 \(29 нояб.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

existence dvou samostatných konstitučních států svázaných jen dynasticky. Přiznávají, že Beust zvládl energicky splnit těžký úkol.¹⁵⁶

¹⁵⁶ *Obščėje obozrenie*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 341, s. 1. In: [Петроградские ведомости. 1867. №341 \(10 дек.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

5. DALŠÍ ZMÍNKY O HABSBURSKÉ MONARCHII

Kromě velkých politických událostí se ruský tisk často zabýval i zdánlivě ne tak důležitými zajímavostmi ohledně Rakouska. Jako příklad můžeme uvést zprávy o nové soše Františka I. ve Františkových Lázních¹⁵⁷ a o restaurátorských pracích na portrétech rakouských monarchů¹⁵⁸ v roce 1853 či o demonstraci studentů na vídeňské univerzitě proti klerikálním profesorům v roce 1867.¹⁵⁹

Hodně se toho v Rusku mohli dočíst o nálezu svatoštěpánské koruny a dalších uherských regálií v září 1853. Regália byla odcizena během uherského povstání a zakopána pod zemí v Rumunsku.¹⁶⁰ Byla slavnostně převezena do Vídně a císař se na ně přijel podívat z přehlídky v Olomouci. Poté byla vystavena také v Budíně.¹⁶¹

Návštěvu ruského cara Mikuláše v Olomouci v roce 1853 popsaly velmi podrobně *S-P. vedomosti*. Rozebíraly stav místní armády, přípravu na manévry, stavbu tábora. Přijelo se tam podle nich podívat spoustu lidí a stany byly rozprostřeny až 2 míle od tábora. Informovaly o příjezdu všech významných osobností na událost.¹⁶²

Car byl podle novin přijat s obrovským nadšením, denně probíhaly vojenské manévry, monarchové navštěvovali divadelní hry, konal se slavnostní ohňostroj. Mikuláš byl ubytován v arcibiskupském paláci. V Rusku byli informováni o jeho každodenním programu. Jméno a titul ruského cara jsou v textu narozdíl od rakouského císaře vyčleněny jiným písmem.

¹⁵⁷ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 170. In: [Петроградские ведомости. 1853, № 170 \(4 авг.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁵⁸ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 195. In: [Петроградские ведомости. 1853, № 195 \(5 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁵⁹ *Avstrija*. Moskovskie vedomosti, 1867, č. 242, s. 3.

¹⁶⁰ Např. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 197. In: [Петроградские ведомости. 1853, № 197 \(8 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁶¹ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 203. In: [Петроградские ведомости. 1853, № 203 \(16 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁶² Např. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 193. In: [Петроградские ведомости. 1853, № 193 \(3 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

V šedesátých letech se to už v *S-P. vedomostech* ani jiných zkoumaných novinách neobjevuje.¹⁶³

Dále *S-P. vedomosti* psaly, že podle rakouských novin mezi vládci panuje shoda ohledně křesťanů v Turecku.¹⁶⁴ Často se zmiňovaly o tom, že toto olomoucké setkání by mohlo být přínosné pro udržení míru v Evropě.¹⁶⁵ Krymské válce se ale předejít nepodařilo. Olomouc byla díky své funkci pevnostního města zmíněna v ruských novinách ještě několikrát, např. během prusko-rakouské války.

Ruské noviny přinašely svým čtenářům informace nejen o počinech císaře Františka Josefa, ale také četné zprávy o členech jeho rodiny. Zprávy se týkaly hlavně významných životních událostí, nikoliv jejich soukromého osobního života.¹⁶⁶

Hojně informovaly o jeho zasnubách s Alžbětou Bavorskou a o snoubenčině původu.¹⁶⁷ Zmínily se také např. o tom, že císař propůjčil pluk svému budoucímu tchánovi Maxmiliánovi.¹⁶⁸ V říjnu 1853 informovaly *Sankt-Peterburgskie vedomosti*, že jejich sňatek byl naplánován na 24. dubna 1854.¹⁶⁹ V souvislosti se svatbou psaly především o průběhu ceremonie a o nevěstiniých šatech.¹⁷⁰

¹⁶³ Např. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 205. In: [Петроградские вedomosti. 1853, № 205 \(18 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁶⁴ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 209. In: [Петроградские вedomosti. 1853, № 209 \(23 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁶⁵ Např. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 214. In: [Петроградские вedomosti. 1853, № 214 \(29 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁶⁶ Více k tématu v: URBAN, Otto: *František Josef I.* Praha 1999.

¹⁶⁷ Např. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 180. In: [Петроградские вedomosti. 1853, № 180 \(18 авг.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁶⁸ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 197. In: [Петроградские вedomosti. 1853, № 197 \(8 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁶⁹ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 215. In: [Петроградские вedomosti. 1853, № 215 \(30 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁷⁰ *Inostrannyja izvestija*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1854, č. 87, s. 3. In: [Петроградские вedomosti. 1854, № 87 \(22 апр.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

Ruští čtenáři se dočetli také o císařových sourozencích. Např. v roce 1853 se dozvěděli o povýšení císařova mladšího bratra Karla na generálního gubernátora Haliče.¹⁷¹ Roku 1866 se noviny *Golos* zmínily, že se Rakouské noviny *Debatte* a *Presse* se přely, jestli se bratr Maxmilián hodlá zřít trůnu.¹⁷²

Ruské noviny sledovaly osudy Maxmiliána jako mexického císaře. Informovaly o jeho boji s povstalci a jeho zajetí.¹⁷³ 21. června 1867 otiskly *S-P. vedomosti*, že podle telegramu z New Yorku je císař Maxmilián ještě naživu a předpokládá se, že bude jen vyhnán.¹⁷⁴ Následující zprávy říkaly, že je Maxmilián už na cestě do Evropy. 3. července napsaly, že byl bohužel zastřelen.¹⁷⁵ Také *Moskovskie vedomosti* dlouho žily v tom, že byl císař omilostněn a odplouvá z Mexika, i když byl zastřelen 19. června. Jeho úmrtí oznámily až 10. července.¹⁷⁶

Noviny se zabývaly i zdravotním stavem příslušníků císařské rodiny. Psaly např. o uzdravení Maxmiliánovy manželky Šarloty¹⁷⁷ a o nemoci korunního prince a průběhu jeho léčby.¹⁷⁸ Několik zpráv se týkalo také plánovaných zasnub dcery arcivévodky Alberta a jejího předčasného úmrtí.¹⁷⁹

Ruský tisk si všímal i národnostních problémů monarchie a často poukazoval na potlačování slovanských národů. V roce 1863 komentoval *Golos* politickou situaci v Praze. Mezi členy českého klubu zmínil Riegera, Braunera, Palackého, Petrose a Sladkovského.¹⁸⁰ Čeští politici

¹⁷¹ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 202. In: [Петроградские ведомости. 1853, № 202 \(13 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁷² *Novejšija političeskija izvestija*. *Golos*, 1866, č. 7. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 7 \(7 \(19\) янв.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁷³ Např.: Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 25, s.1; *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 35, s. 2.

¹⁷⁴ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 157, s.1.

¹⁷⁵ *Obščeeje obozrenije*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 169, s. 1.

¹⁷⁶ *Poslednjaja počta; Telegrammy*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 134, s. 2.

¹⁷⁷ *Telegrammy*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 6, s. 2.

¹⁷⁸ Např.: *Telegrammy*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 84, s. 2.

¹⁷⁹ Např.: *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 23, s. 2; *Poslednjaja počta*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 118, s. 2.

¹⁸⁰ *Golos*, 1863, č. 17. In: [Голос : Газ. полит. и лит. Ежедн. изд. 1866. № 17 \(17 \(29\) янв.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

se v ruském tisku objevovali také např. v souvislosti s Rakousko-Uherským vyrovnáním. Během prusko-rakouské války noviny poukazovaly na to, že rakouští Slované netouží po rozdrobení Rakouska a válka v nich vzbuzuje obavy. Vadila jim také velkoněmecká koncepce a habsburskou monarchii považovali za rakouskou, ne německou.

Hodně pozornosti věnovaly noviny tzv. slovanské pouti do Ruska a jejímu ohlasu v Rakousku: Německé noviny podle nich psaly, že Slované můžou dělat problémy, když se sblíží s Ruskem. Podle novin *Presse* by účastníci pouti udělali nejlíp, kdyby v Moskvě už zůstali. *S-P. vedomosti* k tomu dodaly, že tak se chovají Němci, kteří pořád mluví o bratrství všech německých plemen, když se dozví o nevinné snaze Slovanů dát o sobě vědět dalším Slovanům. Zmínily se o zprávách z českého tisku, že pokud nebudou splněny české požadavky na národní samostatnost, budou muset hledat pomoc v ideji velkého slovanského státu.¹⁸¹ Dále psaly, že rakouští Němci, Poláci a Maďaři se hněvají na účastníky výpravy.¹⁸² *Moskovskie vedomosti* dávaly vědět spíše o průběhu poutě a etnografické výstavy s ní spojené.¹⁸³

S-P. vedomosti otiskly obsah článku Rakouský panslavismus z novin *Zukunft*, který je odpovědí na křik Němců ohledně slovanské pouti. Píše se v něm, že jsou Slované obviňováni z touhy po nadvládě, ale oni se snaží jen o rovnoprávnost. Panslavismus, jak ho představují německé, maďarské a polské noviny, je hloupost. Rakouští Slované nechtějí podle *Zukunft* panrusismus, ale chápou ho jako sjednocení rakouských Slovanů. Zachování Rakouska je jejich zájmem.¹⁸⁴

Další zpráva o slovanské pouti se týká neúčasti Poláků, a informuje o rozporu mezi některými účastníky výpravy a ruskou společností ohledně polské otázky.¹⁸⁵ Jiný článek

¹⁸¹ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 117, s. 1.

¹⁸² Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 134, s. 1.

¹⁸³ Např. *Slavjanskie gosti v Moskve*. *Moskovskie vedomosti*, 1867, č. 114, s. 2.

¹⁸⁴ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 140, s. 2.

¹⁸⁵ *Obščerje obozrenije*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 142, s. 1.

zase srovnává národní vývoj v českých zemích, kde se z vlasteneckých kroužků vyvinula velká politická strana, s vývojem v západní části Ruského impéria, kde došlo ke třem polským povstáním a žádná ruská národní strana zde není. Rusové by se měli od ostatních Slovanů učit iniciativě a svépomocí.¹⁸⁶

Rusové si také během výstavy všimli, že Češi mluví více „slovansky“ a používají méně přejatých slov než oni.¹⁸⁷ Na druhou stranu *Sankt-Peterburgskie vedomosti* po slovanské pouti napsaly, že Češi mají zájem o užší sblížení s Ruskem a ruština by se podle nich měla stát společným jazykem všech Slovanů.¹⁸⁸

Co se kultury týče, uvedl ruský tisk např. zprávu o pražské premiéře opery *Ruslan a Ludmila*, která se konala v únoru 1867 u příležitosti výročí úmrtí ruského skladatele Glínky.¹⁸⁹ V pozdějším čísle Čechy chválí, že Glínku vyzdvihují, zatímco oni mu takovou úctu a pozornost nikdy nevěnovali. Dále pochvalují zásluhy významných rakouských Slovanů, např. Dobrovského, Šafaříka, Kollára a Mikolšiče.¹⁹⁰

Časopis *Russkij vestnik* publikoval roku 1867 v čísle 68 baladu *Vodník* od Karla Jaromíra Erbena a v číslech 69, 70 a 72 díla Boženy Němcové. Výzkum tohoto časopisu se nepodařilo dokončit, protože přestal být na internetu volně přístupný. Lze ale předpokládat, že se v ostatních číslech nejen tohoto časopisu, ale i dalších „tlustých žurnálů“ objevuje více děl od českých autorů.

Také o rakouské ekonomice mohlo mít ruské publikum přehled. *S-P vedomosti* v roce 1853 informovaly třeba o ustanovení přímých daní na rok 1854¹⁹¹ a o výši výdajů na stavbu chrámu

¹⁸⁶ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 145, s. 1.

¹⁸⁷ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 147, s. 1.

¹⁸⁸ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 154, s. 1.

¹⁸⁹ *Opera Glínky v Praze*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 35, s.1.

¹⁹⁰ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 147, s. 1.

¹⁹¹ Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 203. In: [Петроградские ведомости. 1853, № 203 \(16 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](http://nlr.ru) [cit. 30. 4. 2023]

za záchranu císařova života.¹⁹² *Russkij vestnik* publikoval článek shrnující rakouskou ekonomiku za ministrování Antona von Schmerlinga.¹⁹³

Během prusko-rakouské války informoval ruský tisk o výši válečných výdajů a upozorňoval, že mohou mít katastrofální dopad na finanční situaci monarchie. Informoval i o jiných výdajích a příjmech. Publikoval třeba zprávu z *Wiener Zeitung* o státním rozpočtu za první trimestr roku 1867.¹⁹⁴ Dále psal, že podle novin *Zukunft* to vypadá, že jediný způsob, jak dostat Rakousko z finančních problémů je státní bankrot.¹⁹⁵ Koncem roku 1867 publikovaly *Moskovskie vedomosti* telegram, že rakouský ministr financí představil rozpočet na rok 1868, a ačkoliv deficit činí 53 milionů, říká, že situace není až tak zlá.¹⁹⁶

¹⁹² Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853, č. 206. In: [Петроградские ведомости. 1853, № 206 \(19 сент.\) - Российская Национальная Библиотека \(nlr.ru\)](#) [cit. 30. 4. 2023]

¹⁹³ *Russkij vestnik*, 1867, č. 69.

¹⁹⁴ *Telegrammy*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 131, s. 3.

¹⁹⁵ *Inostrannyja izvestija*. Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867, č. 169, s. 1.

¹⁹⁶ *Telegrammy*. Moskovskie vedomosti, 1867, č. 262, s. 3.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jak byly reálie habsburské monarchie ve 2. polovině 19. století prezentovány v ruském tisku a jak široká byla jejich škála. Kvůli dostupnosti pramenů, jejichž počet byl bohužel během výzkumu snížen, byly prozkoumány jen noviny z padesátých a šedesátých let. Hlubková analýza byla provedena u prusko-rakouské války a rakousko-uherského vyrovnání.

Analýze byly podrobeny *Moskovskie vedomosti*, které vlastnil jeden z hlavních odpůrců liberálních reforem, liberální noviny s dlouhou tradicí *Sankt-Peterburgskie vedomosti* a výrazně mladší liberální noviny *Golos*.

Ohledně společenského kontextu bylo zjištěno, že po dobu vlády cara Alexandra II., na kterou se výzkum primárně zaměřuje, cenzura tisku existovala, ale nebyla tak přísná, jako za jeho předchůdce Mikuláše I. Ruské impérium se snažilo vypořádat se zoufalou vnitřní situací a po Krymské válce nezasahovalo do evropských záležitostí. Vzdělaná část společnosti byla rozštěpena na liberální proud, konzervativní odpůrce reforem a příznivce radikálních revolučních myšlenek.

V souvislosti s prusko-rakouskou válkou roku 1866 byly zkoumány noviny *Golos* a *Moskovskie vedomosti*. Z obou těchto novin se čtenáři mohli dozvědět podrobné informace o průběhu válečných akcí. Někdy publikovaly shodné informace ze stejných zdrojů. Obě periodika srovnávala situaci s boji v minulosti. Obě také přebrala zprávy o válečných zločinech spáchaných na pruském vojsku, které byly produktem pruské propagandy.

První uvedené noviny poskytovaly zprávy ze zahraničních médií od obou válečných stran a publikovaly mnoho článků, ve kterých situaci komentovaly. Rakousko z jejich pohledu válku nevyvolalo a jeho postavení nepovažovaly za dobré. Výsledek války opakovaně odmítaly dopředu předpovídat a zdůrazňovaly, že bude mít zásadní vliv na další vývoj v Evropě.

Informace o činnosti armád přinášely do několika dní. V průběhu dalších týdnů se ale k událostem často vracely a připojovaly podrobnější informace získané z různých zdrojů. Upozorňovaly, že zprávy od obou stran jsou nadhodnocené a nedá se jim úplně věřit. Postoj Ruska ke konfliktu prezentovaly jako neutrální, ve smyslu, že se do války nezapojí, ale sympatizuje s Rakouskem. Ke konci války, když byl neblahý výsledek pro Rakousko téměř jistý, uvažují o tom, že by pro Rusko bylo výhodné přiklonit se na druhou stranu a využít rakouského oslabení.

Moskovskie vedomosti celkově věnovaly zahraničním otázkám méně prostoru. Jenom málo vydávaly články komentující tehdejší události. Mnoho o jejich zaměření můžeme ale poznat i z toho, jaké zprávy se rozhodly zprostředkovat. Lze se v nich dočíst mnohem více informací ze slovanských médií a udělat si tak obrázek o názoru rakouských Slovanů na válku. Najdeme v nich i četné informace z českého prostředí. Válce se věnovaly více z diplomatického než vojenského hlediska. Ke konci války zprostředkovávaly protirakousky zaměřené zprávy.

Také během procesu rakousko-uherského vyrovnání publikovaly *Moskovskie vedomosti* více zpráv zaměřených na diplomacii než na vnitřní záležitosti Rakouska. Důležité informace o vyrovnání ale zprostředkovávaly a dokonce situaci v několika článcích komentovaly. Redaktoři těchto novin tvrdili, že proces reorganizace Rakouska může být také procesem rozpadu. Často se zmiňovali o útlaku slovanských národů v Rakousku.

Reflexe rakousko-uherského vyrovnání byla dále zkoumána v novinách *Sankt-Peterburgskie vedomosti*. Ty o něm informují v rámci zpráv a telegramů ze zahraničí a připojují k nim často také vlastní výklad. Stejně jako *M. vedomosti* poskytovaly tyto noviny všechny podstatné informace o procesu vypracovávání a přijímání vyrovnávacích zákonů.

S-P. vedomosti byly silně zaujaty proti osobě barona Beusta. Obviňovaly ho z pronásledování Slovanů a volebních machinací v neprospěch jejich federalistických snah.

Upozorňovaly, že vláda slovanské národy upozaduje na úkor Maďarů. Na počátku roku 1868 ale uznávají, že Beust vykonal svou práci na vyrovnání energicky. Jestli bude dualistický systém fungovat se podle nich ukáže až časem. O korunovaci Františka Josefa na uherského krále publikovaly více informací než *M. vedomosti*. Prosincovou ústavu, ve které byly ukotveny vyrovnávací zákony a další liberální změny, ani jedny z obou novin neodsoudily.

Další zmínky o Rakousku, se kterými se můžeme ve všech zkoumaných periodických setkat, patří zprávy o členech císařské rodiny a významných událostech jejich životů. Píše se o nich i v souvislosti s diplomatickými návštěvami, stejně jako o rakouských politicích. V ruských novinách se lidé dočetli především o představitelích vysoké politiky. Z českých politiků byli zmiňováni nejčastěji Rieger, Palacký a Sladkovský. Mimo to měli ruští čtenáři možnost seznámit se s Dobrovským, Šafaříkem, Kollárem, Erbenem, Němcovou a dalšími představiteli národního obrození.

U slovanských národů habsburské monarchie vyzdvihovaly ruské noviny jejich iniciativu. Prezentovaly je jako opomíjené oproti Němcům a Maďarům. Přiznávaly, že tito Slované nevidí svou budoucnost v panrusismu, ale ve federalizovaném Rakousku. Objevily se v nich ale také zprávy, že např. podle českého tisku budou muset Češi hledat budoucnost v myšlence velkého slovanského státu, pokud budou jejich požadavky dál opomíjeny, nebo že by se ruština měla stát společným jazykem všech Slovanů. Poláky zmiňují pouze v negativních konotacích. V souvislosti se slovanskou poutí do Ruska si noviny stěžovaly na nenávistné reakce polských, německých a maďarských médií.

V Rusku se mohli dočíst i o finanční situaci habsburské monarchie. Zmiňovány byly hlavně státní výdaje u různých příležitostí. Ekonomika byla často vzpomínána také jako jeden z nejtěžších bodů vyrovnání mezi Rakouskem a Uherskem. Dále se tisk zabýval i zahraniční politikou Rakouska, informoval o diplomatických jednáních, uskutečněných i předpokládaných spojenectvích apod.

Výzkumem bylo tedy zjištěno, že spektrum témat, která byla v ruském dobovém tisku v souvislosti s habsburskou monarchií zastoupena, je široké. Noviny psaly o rakouské vnější i vnitřní politice, o stavu ekonomiky a vojska. Zabývaly se stavem společnosti a nezdřáhaly se publikovat informace o společenských problémech, nespokojenosti a protestech. Věnovaly se národnostní problematice a otázce slovanských národů. Psaly o členech císařské rodiny a představitelích politiky a umění. Publikovaly zprávy týkající se školství a kultury. Informovaly o různých více i méně významných událostech na státní i oblastní úrovni.

Práci by bylo možné po prozkoumání dalších pramenů několika způsoby rozšířit. Po rozšíření zkoumaného období by mohla být provedena kompletní kvantitativní analýza četnosti výskytu určitého tématu spojeného s Rakouskem po dobu původně zamýšlené celé poloviny století. Po rozšíření vzorku zkoumaných periodik o další noviny a také časopisy by šla provést hlubší hermeneutická analýza reflexe prusko-rakouské války, rakousko-uherského vyrovnání nebo dalších událostí či skutečností.

Tento výzkum byl vzhledem k omezenému počtu pramenů proveden kombinací obou metod. Ačkoliv nebyl vzorek zkoumaných novin příliš široký, jejich analýza postačila ke zodpovězení položených otázek. V některých případech jsou však výsledky zobecněné a podrobnější odpověď by vyžadovala větší počet podkladů.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny:

Golos, 1, 1863.

Golos, 4, 1866.

Dostupné z: [Электронный каталог РНБ \(nlr.ru\)](#)

Moskovskie vedomosti, 1866.

Moskovskie vedomosti, 1867.

Dostupné z: [ГПИБ | Московские ведомости. - М., 1756-1917. - Ежедневно \(shpl.ru\)](#)

Russkij vestnik, 1867.

Již nedostupné.

Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1853.

Sankt-Peterburgskie vedomosti, 1867.

Dostupné z: [Электронный каталог РНБ \(nlr.ru\)](#)

Literatura:

AJRAPETOV, Oleg: *Vnešnjaia politika Rossijskoj imperii 1801–1914*. Moskva 2006.

BĚLINA, Pavel – FUČÍK, Josef: *Válka 1866*. Praha 2005.

BĚLINA, Pavel a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek X. Praha 2001.

BERDJAJEV, Nikolaj Aleksandrovič: *Ruská idea: základní otázky ruského myšlení 19. a počátku 20. století*. Praha 2003.

BOROVÍČKA, Michael a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XII.a. Praha 2012.

ČECHUROVÁ, Jana – RANDÁK, Jan: *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha 2014. České dějiny, svazek 8.

DOUBEK, Vratislav: *Česká politika a Rusko (1848-1914)*. Praha 2004.

DRŠKA, Václav a kol.: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*. Praha 1994

- FUČÍK, Josef: *Válka 1866: běda poraženým*. Praha 2012.
- HLAVAČKA, Milan: *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. Praha 2014
- HOJDA, Zdeněk – OTTLOVÁ, Marta – PRAHL, Roman (ed.): *"Slavme slavně slávu Slávův slavných": slovanství a česká kultura 19. století*. Praha 2006.
- JESIN, Boris: *Istorija ruskoy žurnalistiki (1703–1917)*. Moskva 2000.
- KOZLOVA, Marija: *Istorija otechestvennyh sredstv massovoj informacii*. Ul'janovsk 2000.
- MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 1. Praha 1995.
- MASARYK, Tomáš Garrigue: *Rusko a Evropa: studie o duchovních proudech v Rusku*. Svazek 2. Praha 1996.
- PALACKÝ, František: *Idea státu rakouského*. Olomouc 2002.
- PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich: *Dějiny českých zemí*. 2. vyd. Praha 2018.
- PAROLEK, Radegast a kol.: *Ruská literatura 19. století*. Praha 1987.
- PEČENKA, Marek – LITERA, Bohuslav: *Dějiny Ruska v datech*. Praha 2011.
- PERNES, Jiří. *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918*. Praha 2003.
- PIPES, Richard: *Rusko za starého režimu*. Praha 2004.
- ŘEZNÍK, Miloš a kol.: *Mlhy na chlumu. Prusko-rakouská válka v optice moderní historiografie*. Hradec Králové 2018.
- SCHULZ, Winfried – KLENER, Pavel (ed.): *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. vyd. Praha 2004.
- ŠVANKMAJER, Milan a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2008.
- TAYLOR, A. J. P.: *Poslední století habsburské monarchie*. Brno 1998.
- URBAN, Otto: *František Josef I*. Praha 1999.
- VELLA, Stephan a kol.: *Reading Primary Sources: The Interpretation of Texts from Nineteenth and Twentieth Century History*. London 2009.

VLČEK, Radomír: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. Praha 2002.

VYDRA, Zbyněk a kol.: *Dějiny Ruska*. Praha 2017.

ŽEMLIČKA, Josef: *Přemysl Otakar II.: král na rozhraní věků*. Praha 2011.

RESUMÉ

The Russian newspapers *Sankt-Peterburgskie vedomosti*, *Moskovskie vedomosti* and *Golos* in the 1850s and 1860s published a lot of news concerning the Habsburg Monarchy. A wide range of topics were represented in them. Newspapers wrote about Austrian foreign and domestic politics, the economy and the military. They dealt with social problems. They were devoted to national issues. They paid a lot of attention to the question of the Slavic peoples. They also wrote about members of the imperial family and local politicians and artists. They dealt with education, culture and art. They reported on various events at the state and regional level.

Using the example of the Prussian-Austrian War and the Austro-Hungarian Compromise, it was explored how deeply the subjects were covered by the newspaper. Newspapers mentioned the war almost every day. The newspaper *Golos* published more details about the course of the war and expressed its opinion more often than the newspaper *Moskovskie vedomosti*.

The Russian newspapers also often wrote about the Austro-Hungarian Compromise process. The news covered political talks as well as economic, social and other impacts. The *Moskovskie vedomosti* newspaper wrote more about Austrian foreign policy and the *Sankt-Peterburgskie vedomosti* newspaper wrote more about Austrian inner process. Both newspapers mentioned the neglect of the Slavic peoples in connection with the Austro-Hungarian Compromise.